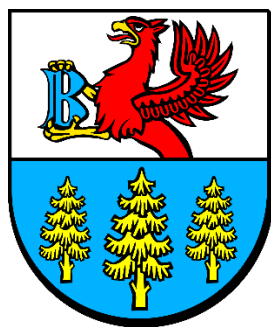

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030

Spis treści

Wprowadzenie	4
1. Metodologia opracowania Strategii.....	6
2. Kontekst prawny i programowy opracowania Strategii.....	8
2.1. Uwarunkowania prawne	8
2.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	9
3. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Brusy.....	15
3.1. Położenie i ludność.....	15
3.2. Gospodarka i rynek pracy.....	19
3.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe	21
3.4. Pomoc społeczna	22
3.4.1. Instytucjonalny system pomocy i wsparcia	22
3.4.2. Skala i główne powody udzielania pomocy społecznej.....	23
3.5. Edukacja i wychowanie	27
3.6. Kultura, kultura fizyczna i sport.....	28
3.7. Zdrowie i bezpieczeństwo publiczne.....	28
3.8. Organizacje pozarządowe	29
4. Rozwój społeczny gminy z perspektywy mieszkańców.....	30
4.1. Charakterystyka respondentów	30
4.2. Subiektywna ocena jakości życia w gminie	30
4.3. Sytuacja wybranych grup społecznych.....	32
5. Główne wyzwania strategiczne	35
5.1. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi	35
5.2. Przemoc w rodzinie	36
5.3. Uzależnienia	38
5.3. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami, chorujących i starszych	39
5.4. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie	41
6. Analiza SWOT	44
7. Wizja, cele i kierunki działań	46
Priorytet 1. Wzmacnianie zaradności i aktywności mieszkańców	47
Priorytet 2. Wspieranie rodzin z dziećmi w wypełnianiu podstawowych funkcji.....	48
Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorujących i ich rodzin.....	49
Priorytet 4. Przeciwdziałanie dysfunkcjom społecznym i zmniejszanie ich skali	51
Priorytet 5. Gminny system polityki społecznej.....	52

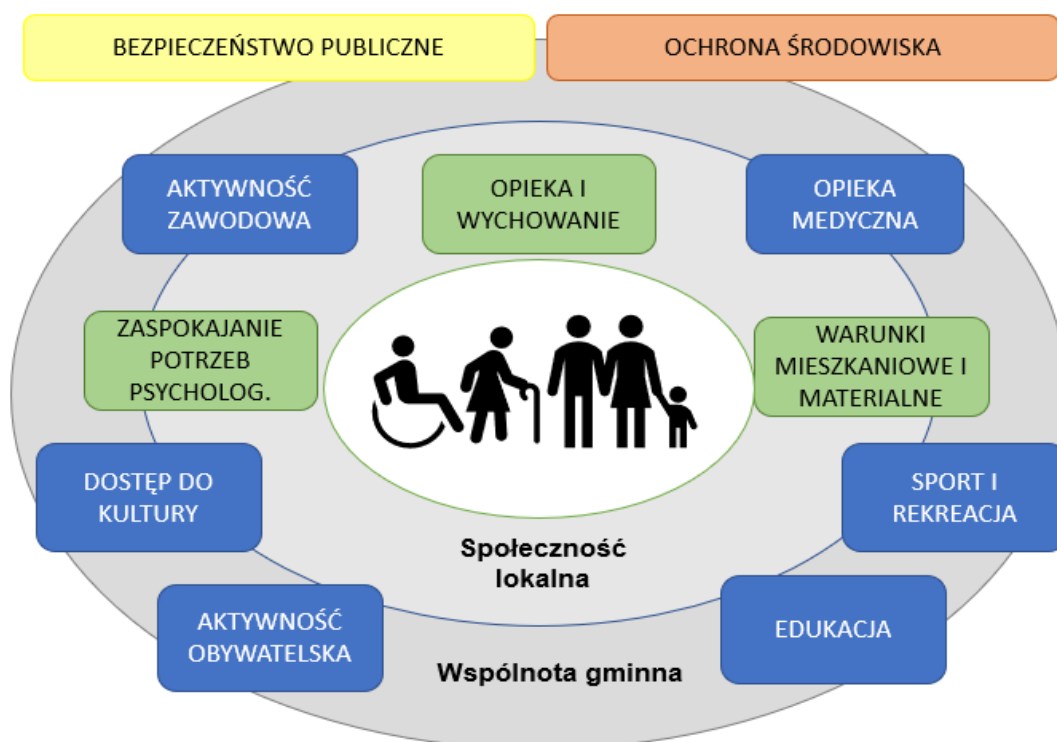
8. Sposób realizacji Strategii.....	55
8.1. Koordynacja wdrażania Strategii.....	55
8.2. Aktualizacja Strategii	55
8.3. Źródła finansowania	55
8.4. Monitoring Strategii	57
Podsumowanie	60
Spis tabel	61
Spis wykresów	61

Wprowadzenie

Gmina Brusy jako wspólnota samorządowa realizuje szereg zadań publicznych, które są ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb zbiorowych mieszkańców. Głównym aktem prawnym precyzującym tę sferę jest Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Artykuł 7 ustawy wymienia łącznie 22 zadania własne gminy, w tym sprawy m.in. z zakresu ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej; gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego; lokalnego transportu zbiorowego; zieleni gminnej i zadrzewień, a także wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz.

W katalogu zawartym w art. 7 ustawy umieszczono jednak nie tylko zadania dotyczące gminnej infrastruktury technicznej czy zagospodarowania przestrzennego, ale również szereg zadań koncentrujących się na potrzebach ludzkich, które wynikają z naszego życia w zbiorowości. Zadania te mieszczą się w obszarze polityki społecznej, rozumianej jako „sfera działalności państwa, innych ciał publicznych i sił społecznych, która zajmuje się kształtowaniem warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich”¹.

Rysunek 1. Sfery zainteresowania polityki społecznej na poziomie wspólnoty gminnej²

Źródło: opracowanie własne.

¹ Definicja zaproponowana przez A. Rajkiewicza, cyt. za: dr Agnieszka Chłoń-Domińczak, prof. Marek Góra, Polityka społeczna – podstawowe cele, funkcje i zasady, do pobrania ze strony www.e-sgh.pl.

² Ochrona środowiska i bezpieczeństwo publiczne stanowią istotne tło dla zadań polityki społecznej, która szczególnie w ramach działań edukacyjnych, kulturalnych oraz aktywizujących społeczność, tworzy warunki do poprawy w sferze poczucia bezpieczeństwa i jakości środowiska życia.

Podstawą zarządzania strategicznego w gminie powinien być dokument planistyczny, uwzględniający wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwoju społecznego, w tym zmieniające się potrzeby społeczności lokalnej. Tym dokumentem może (a nawet powinna) być strategia rozwiązywania problemów społecznych, opracowywana na podstawie art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* jako jedno z zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. W świetle przywołanego przepisu, strategia uwzględnia programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także inne, mające na celu integrację osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Zaś art. 16b ustawy o pomocy społecznej wymienia elementy składowe tego dokumentu takie jak: diagnoza sytuacji społecznej, prognoza zmian w okresie objętym strategią, określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji i ram finansowych oraz wskaźników realizacji działań.

Niniejszy dokument, pomimo iż umiejscowiony w systemie pomocy społecznej przedstawia i programuje zespół długofalowych działań, przyjętych i realizowanych przez samorząd gminy we współpracy z partnerami (w szczególności organizacjami pozarządowymi), służących podnoszeniu jakości życia oraz lepszemu zaspokajaniu potrzeb mieszkańców z zakresu zatrudnienia, zdrowia, edukacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa oraz warunków materialnych i mieszkaniowych³.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030 stanowi kierunkową wytyczną dla programów i projektów realizowanych w sferze polityki społecznej przez jednostki organizacyjne samorządu gminy. Strategia może ponadto być „kierunkowskazem” dla lokalnych partnerów, przede wszystkim podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych. Bo choć nie jest aktem prawa miejscowego (nie dotyczy sfery praw i obowiązków grupy mieszkańców bądź podmiotów gospodarczych), lecz aktem kierownictwa wewnętrznego, to jednak może być stosowana również przez organizacje i osoby działające niezależnie od samorządu gminy.

³ Według E. Kuleszy, lokalna polityka społeczna obejmuje sprawy bytowe, problemy zatrudnienia, zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych, prawo do szeroko pojętej ochrony zdrowia, prawo rodziny do pomocy oraz prawo do pomocy przysługujące osobom, które z różnych względów mogą być narażone na wykluczenie społeczne i wymagają wsparcia w aktywizacji zawodowej, prawo do edukacji i kształcenia zawodowego czy prawo do edukacji w kontekście poszerzania wiedzy społeczeństwa i polepszania szans na przyszłość. Zob. *Lokalna polityka społeczna*, Warszawa 2013, s. 12.

1. Metodologia opracowania Strategii

Opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych jest zadaniem obligatoryjnym każdej gminy, jednak nie istnieje jeden, ustrukturyzowany sposób przeprowadzenia tego procesu. Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej i skutecznego planowania strategicznego istotne jest, by dokument ten był opracowywany w sposób partycypacyjny, uwzględniający z jednej strony potrzeby i oczekiwania różnych grup społecznych, a z drugiej zasoby instytucjonalne i organizacyjne gminy.

Proces przygotowywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030* w dużej mierze uwarunkowany był zaistniałą na świecie i w Polsce sytuacją epidemiologiczną. Ogłoszony w marcu 2020 roku stan pandemii Covid-19 i związane z nim ograniczenia poważnie wpłynęły na funkcjonowanie zarówno jednostek samorządu terytorialnego, jak i całego społeczeństwa. Pierwsza połowa roku przyniosła ograniczenia w działalności gospodarczej, zmniejszenie zakresu lub wyłączenie funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolację społeczną. Po niespełna dwóch miesiącach rząd podjął decyzję o stopniowym wycofywaniu restrykcji, jednak okres izolacji i zamrożenia gospodarki był na tyle długi, by spowodować zamknięcie niektórych zakładów pracy, zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Jesień 2020 roku przyniosła tzw. „drugą falę” zachorowań oraz wprowadzenie kolejnych obostrzeń i rekomendacji związanych z izolacją społeczną, pracą zdalną i nauką w trybie on-line, które obowiązywały nadal w pierwszej połowie 2021 roku.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego jest zawsze diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu:

- 1) identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, np. społecznej, gospodarczej, organizacyjnej, finansowej (cel poznawczy);
- 2) opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia pożądanych zmian w tej sferze (cel praktyczny).

Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat, a w niektórych przypadkach nawet dłuższym, aby uwypuklić zachodzące procesy. Tak rozumiana diagnoza opiera się nie tylko na obiektywnych, ilościowych źródłach danych, ale również na bardziej subiektywnych, lecz jakościowych podstawach, czyli opiniach mieszkańców gminy.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej Gminy Brusy, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MPRIPS-03 sporządzane przez gminę, sprawozdania z realizacji programów pomocy społecznej, Raporty o stanie Gminy, sprawozdania z realizacji programów współpracy z organizacjami, a także inne informacje pozyskane m.in. ze stron internetowych.

W procesie opracowywania Strategii istotne jest uwzględnienie opinii mieszkańców gminy. Z tego względu przeprowadzono badania społeczne z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety on-line. Dotyczyły one ogólnej oceny jakości życia w gminie, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin, osób starszych, osób z niepełnosprawnością, dzieci i młodzieży, a także problemu przemocy w rodzinie oraz zjawiska uzależnień. W badaniu wzięły udział 123 osoby.

Nieodzowny aspekt planowania strategicznego w samorządzie terytorialnym stanowi aktywny udział przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich działających

w polityki społecznej. Dzięki ich uczestnictwu możliwe jest lepsze zdiagnozowanie sytuacji wyjściowej, jak również płynne i spójne przejście od problemów i potrzeb społecznych do założeń wdrożeniowych. Z uwagi na stan epidemii odstąpiono od organizacji bezpośrednich spotkań, na rzecz badania ankietowego on-line, które zostało przeprowadzone wśród przedstawicieli służb społecznych. W ankiecie wzięło udział 7 osób, reprezentujących instytucje i organizacje funkcjonujące w szczególności w obszarach pomocy społecznej, edukacji i aktywności społecznej. Jej wyniki zostały wykorzystane przy opracowywaniu części wdrożeniowej, prezentującej sposób realizacji strategii, w tym wizję, cele i kierunki działań, wskaźniki realizacji działań oraz ramy finansowe.

2. Kontekst prawny i programowy opracowania Strategii

2.1. Uwarunkowania prawne

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1876 ze zm.), zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności następujące:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 713 ze zm.);
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. 2020 poz. 821 ze zm.);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2021 poz. 1249 ze zm.);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1119);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. 2020 poz. 2050);
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. 2020 poz. 685);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1057 ze zm.);
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 176);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 2085);
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1409 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. 2021 poz. 573);
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 111 ze zm.);
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2133 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2021 poz. 877 ze zm.);

- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2407 ze zm.).
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1329).
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1297).
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. 2021 poz. 423 ze zm.).
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1348 ze zm.).

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych odbywa się na podstawie przepisów wskazanych wyżej ustaw, a także szeregu innych, których tu nie wymieniono, a które regulują obowiązki organów gminy, sposób realizacji zadań własnych, jak również określają katalog dostępnych narzędzi.

2.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Analizując uwarunkowania wynikające z dokumentów międzynarodowych, należy zwrócić uwagę w szczególności na Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy pn. Europejski Zielony Ład. Jest to inicjatywa, służąca osiągnięciu neutralności klimatycznej przez europejską gospodarkę do 2050 roku. Jej celem jest także zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów, zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń oraz ochrona różnorodności biologicznej w Europie, przy jednoczesnym zapewnieniu sprawiedliwości społecznej.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach:

konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Dokument ten określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Na początku 2021 roku Rada Ministrów zaprezentowała projekt uchwały w sprawie przyjęcia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*. Wśród głównych priorytetów wskazano przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; instytucje pomocy społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej – wsparcie dla osób i rodzin; integracja cudzoziemców – rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Istotnym dokumentem jest również *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej (KPRES)*, którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

W świetle KPRES uwolnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i solidarnej wymaga podjęcia skoordynowanych działań, dzięki którym rozwijać się będą cechy podmiotów działających w sektorze, takie jak zdolność do aktywizacji i reintegracji traktowanych podmiotowo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; koncentracja na potrzebach społeczności lokalnych oraz bazowanie na ich zasobach; działania na rzecz dobra wspólnego przez m.in. realizację zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego; a także samodzielność, samopomoc i samowystarczalność. Aspekty te są ważne i w związku z tym niejednokrotnie przywoływane również w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Na szczeblu gminnym istotna jest implementacja rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej

możliwości poruszania się; osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci).

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnymi osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnymi osób starszych przez instytucje publiczne.

W dniu 16 lutego 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Strategię na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*. Jej głównym celem jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030*, której głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Jest on realizowany poprzez trzy cele szczegółowe, tj. 1) zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; 2) wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz 3) zwiększenie wykorzystania potencjału kulturalnego i kreatywnego dla rozwoju.

Ważne są również zapisy *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030*. Jej główny cel stanowi wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce, natomiast służyć mają mu

działania wpisujące się w cztery cele szczegółowe, tj. 1) Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; 2) Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; 3) Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy oraz 4) Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

Obecnie trwają prekonsultacje *Strategii rozwoju usług społecznych*, której wizja zakłada stworzenie systemu realizacji usług społecznych dla każdej osoby potrzebującej wsparcia z powodu podeszłego wieku, niepełnosprawności, zdrowia psychicznego, w celu bezpiecznego i niezależnego funkcjonowania w swoim miejscu zamieszkania, a także dzieciom i młodzieży pozbawionym opieki rodzicielskiej w postaci wsparcia jak najbardziej zbliżonego do warunków rodzinnych. Warto również wspomnieć o konsultacjach *Strategii Demograficznej 2040*, która zakłada wyjście z poziomu niskiej dzietności i zbliżenie się do poziomu gwarantującego zastępowalność pokoleń. Jej cele odnoszą się do wzmocnienia rodziny, zniesienia barier dla rodziców chcących mieć dzieci oraz podniesienia jakości zarządzania i wdrażania polityk na szczeblu centralnym i samorządowym. Trwają także prace nad *Strategią RP na rzecz Młodego Pokolenia*. Wszystkie te dokumenty będą miały wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej.

Na szczeblu wojewódzkim głównym dokumentem strategicznym jest *Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030*, której projekt został przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 107/221/21 z dnia 4 lutego 2021 r. W świetle zawartej w niej wizji, Województwie Pomorskie w 2030 roku to region dobrobytu, czysty, otwarty, spójny, innowacyjny oraz rozwijający się w sposób trwały. Cele strategiczne i przyporządkowane im cele operacyjne są następujące:

1. Trwałe bezpieczeństwo

- 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe
- 1.2. Bezpieczeństwo energetyczne
- 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne
- 1.4. Bezpieczeństwo cyfrowe

2. Otwarta wspólnota regionalna

- 2.1. Fundamenty edukacji
- 2.2. Wrażliwość społeczna
- 2.3. Kapitał społeczny
- 2.4. Mobilność

3. Odporna gospodarka

- 3.1. Pozycja międzynarodowa
- 3.2. Rynek pracy
- 3.3. Turystyka i oferta czasu wolnego
- 3.4. Integracja z globalnym systemem transportowym

Wskazany wyżej dokument zawiera w sobie strategię polityki społecznej województwa pomorskiego, która stanowi jego integralną część i od 2021 roku nie będzie opracowywana odrębnie. Z tego względu warto przytoczyć główne działania określone w SRWP 2030, które będą realizowane na terenie województwa, a które uwzględnią również Strategia na poziomie gminnym. Są to m.in.:

- rozwój usług społecznych (w tym kadry i infrastruktury), w szczególności w formule zdeinstytucjonalizowanej;
- likwidacja barier instytucjonalnych i fizycznych w dostępie do wszystkich usług publicznych;
- poprawa jakości i dostępności oferty zorganizowanych form opieki nad dziećmi do lat 3;
- aktywizacja i integracja społeczna i zawodowa grup wymagających szczególnego wsparcia, przede wszystkim osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunów, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, kobiet, dzieci i młodzieży,
- realizacja programów w zakresie: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami, rozwoju ekonomii społecznej, współpracy z NGO, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przeciwdziałania narkomanii oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- podnoszenie świadomości i wiedzy wszystkich mieszkańców w obszarach kluczowych dla regionu, w szczególności: aktywności obywatelskiej, kultury, środowiska i klimatu, zdrowego trybu życia, racjonalnych zachowań komunikacyjnych, cyfryzacji oraz przedsiębiorczości,
- mechanizmy kompleksowego wsparcia aktywności obywatelskiej i wolontariatu.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Chojnickiego na lata 2016-2022* za cel główny stawia „Zaspokajanie potrzeb społecznych oraz przeciwdziałanie zagrożeniom, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz osób, rodzin oraz grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym”. Jego realizacji mają służyć następujące cele strategiczne:

- 1) Wspieranie rodzin i rozwój systemu pieczy zastępczej
- 2) Rozwój systemu wspierania osób starszych, długotrwale lub ciężko chorych
- 3) Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych
- 4) Ograniczanie zjawiska bezrobocia poprzez odpowiednią politykę rynku pracy
- 5) Wspieranie i rozwijanie działań na rzecz rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz dotkniętych różnymi uzależnieniami.

Kluczowym dokumentem strategicznym gminy jest natomiast *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Bursy na lata 2021-2030*. W jej ramach wyznaczono 3 cele strategiczne oraz przyporządkowane każdemu z nich cele operacyjne:

- 1) Cel strategiczny *Sprawna i kompletna infrastruktura*
 1. Poprawa stanu i jakości dróg
 2. Budowa i modernizacja istniejącej infrastruktury technicznej
 3. Poprawa jakości komunikacji na terenie gminy
 4. Dbałość o ład przestrzenny na terenie gminy
- 2) Cel strategiczny *Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy*
 1. Poprawa przedsiębiorczości poprzez aktywizację miejsc pracy
 2. Działalność na rzecz poprawy jakości kształcenia w szkołach gminnych
 3. Poprawa dostępu do Opieki Zdrowotnej
 4. Usprawnienie działalności w zakresie pomocy społecznej

5. Wspieranie oraz promocja MŚP oraz gospodarstw rolnych
- 3) Cel strategiczny *Atrakcyjna przestrzeń dla mieszkańców i turystów*
 1. Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego
 2. Organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
 3. Aktywizacja czasu wolnego dla osób starszych
 4. Poszerzenie oferty turystycznej
 5. Dbłość o środowisko
 6. Sprawne zarządzanie planowaniem przestrzennym w gminie

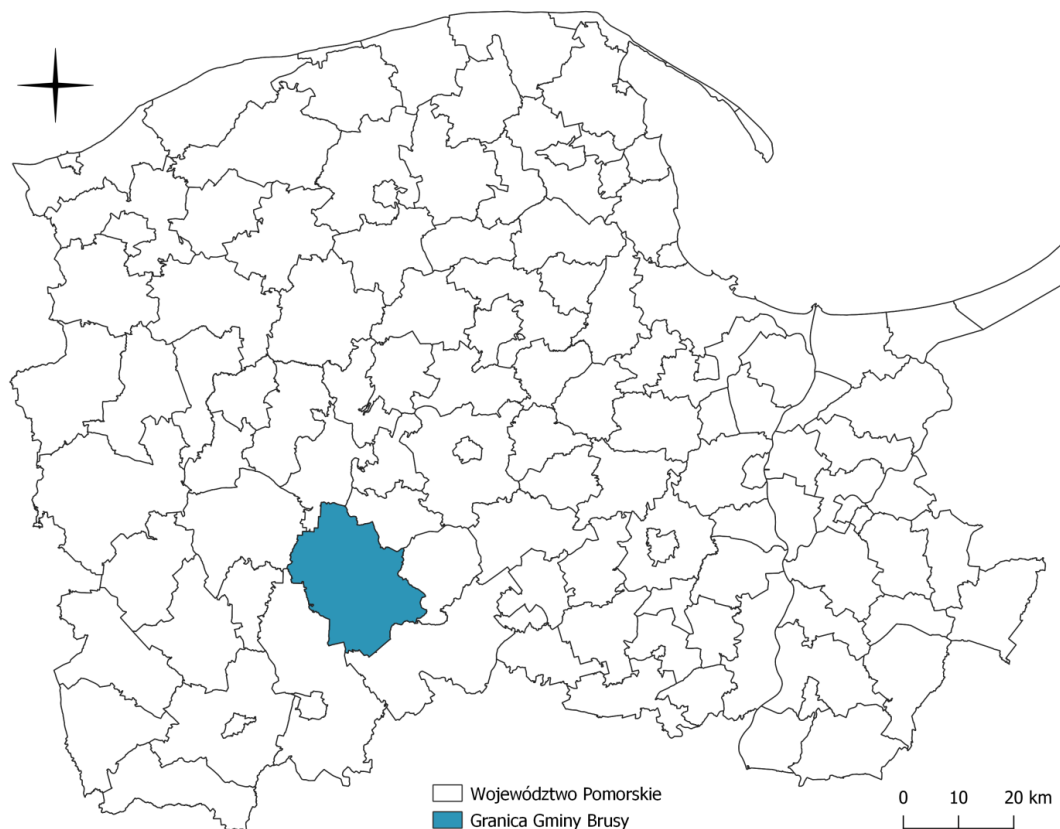
Powyższe cele prezentują kompleksowe oddziaływanie na społeczeństwo gminy, zarówno poprzez poprawę infrastruktury, dbłość o ład przestrzenny i środowisko, wzmocnienie systemu pomocy społecznej, edukacji oraz rynku pracy, a także aktywizację i integrację społeczną. Cele i kierunki działań niniejszej Strategii są z nimi spójne i uszczegółwiają kwestie związane z trudnościami życiowymi mieszkańców i ich rodzin.

3. Diagnoza sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Brusy

3.1. Położenie i ludność

Gmina Brusy to gmina miejsko-wiejska, położona w województwie pomorskim, w powiecie chojnickim. Sąsiaduje z gminami: Karsin, Dziemiany, Studzienice, Lipnica, Chojnice oraz Czersk. Pod względem geograficznym jej obszar znajduje się podregionie Kaszub, na terenie Ziemi Zaborskiej. W jej centralnej części położone jest miasto Brusy, stanowiące siedzibę władz gminy, a także jej centrum handlowe.

Rysunek 2. Gmina Brusy na tle Województwa Pomorskiego

Źródło: *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Brusy na lata 2021-2030.*

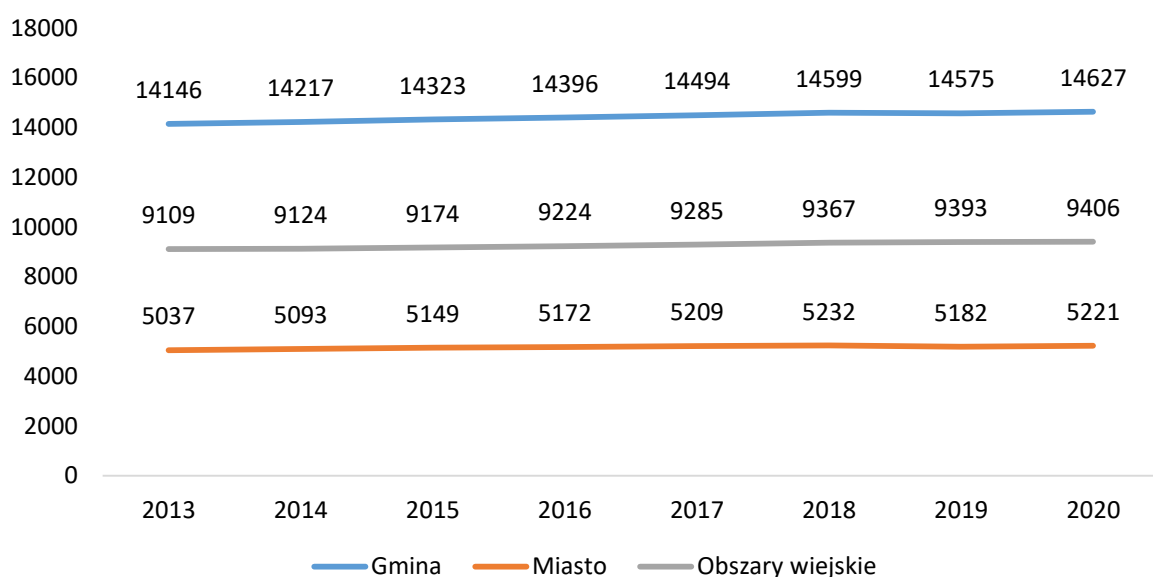
Gmina Brusy posiada dość korzystne położenie komunikacyjne. Przebiega przez nią droga wojewódzka nr 235, stanowiąca podstawowy odcinek transportowy pomiędzy Kościerzyną a Chojnicami. Odległość drogowa do Chojnic, tj. miasta powiatowego wynosi 25 km, natomiast do Gdańska, czyli stolicy regionu 99 km. W pobliżu gminy, w odległości 40 km, położone jest również miasto powiatowe Kościerzyna.

Gmina zajmuje obszar 400 km², co stanowi 29,3% powierzchni powiatu oraz 2,2% powierzchni województwa. Gęstość zaludnienia w 2020 roku ukształtowała się tu na poziomie 37 osób/km², czyli niższym niż ogólnie w powiecie, gdzie wyniosła 72 osoby/km² oraz mniejszym w porównaniu do województwa pomorskiego (128 osób/km²). W samym mieście Brusy wskaźnik ten wynosił 1 004 osoby/km², natomiast na obszarach wiejskich 24 osoby/km². Pod względem administracyjnym gmina obejmuje 64 miejscowości (łącznie z miastem), które składają się na 23 sołectwa i 2 osiedla na terenie miasta Brusy. Największa liczba ludności zamieszkuje miasto, które w grudniu 2020 roku liczyło 5 101 mieszkańców, co

stanowiło 34,9% ludności gminy. Wśród pozostałych miejscowości do największych należą: Lubnia (899 osób), Leśno (768 osób), Czyczkowy (658 osób), Zalesie (613 osób), Męcikał (554 osoby) oraz Kosobudy (539 osób). W pozostałych liczba ludności nie przekracza 300 osób.

Liczba mieszkańców Gminy Brusy w ostatnich latach wykazuje jednoznaczną tendencję rosnącą, co obecnie dotyczy niewielu gmin wiejskich, charakteryzujących się częściej procesami wyludniającymi niż przyrostem ludności. W świetle danych GUS, w 2020 roku na obszarze gminy faktycznie zamieszkiwało 14 627 osób, w tym 5 221 w mieście i 9 406 na obszarach wiejskich. W porównaniu do 2013 roku liczba ludności gminy wzrosła o 481 osób, tj. o 3,4%, przy czym wzrost dotyczył zarówno miasta (o 184 osoby), jak i obszarów wiejskich (o 297 osób).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Brusy w latach 2013-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na wzrost liczby ludności Gminy Brusy wpływa przede wszystkim przyrost naturalny odnotowywany w gminie. W latach 2018-2020 corocznie przyjmował wartości dodatnie. W 2020 roku wyniósł 35, przy czym urodziło się 181 mieszkańców, a zmarło 146 osób. Największą wartość przyjął w 2018 roku, sięgając 108 osób przy 234 urodzeniach i 126 zgonach. Mniejszy wpływ na zmiany liczby ludności ma skala migracji gminnych na pobyt stały. W analizowanym okresie saldo migracji wykazywało wartości ujemne, co oznacza, że corocznie więcej osób wymeldowywało się z gminy niż się w niej zameldowywało. W 2020 roku wskaźnik ten wyniósł -5 i nie wpłynął istotnie na zmiany liczby ludności, natomiast w 2019 roku osiągnął wartość -96, w efekcie czego był to jedyny okres od 2013 roku, kiedy odnotowano spadek liczby ludności gminy.

W strukturze mieszkańców Gminy Brusy w ostatnich latach niezmiennie przeważali mężczyźni, stanowiąc w niej od 50,02% do 50,4%, podczas gdy odsetek kobiet kształtował się na poziomie od 49,6% do 49,98%. W nieznacznie większym stopniu wzrost mieszkańców gminy dotyczył jednak kobiet, których liczba w 2020 roku w porównaniu do 2013 roku wzrosła o 275, tj. o 3,9%, podczas gdy liczba mężczyzn zwiększyła się o 206, czyli o 2,9%. W 2020 roku współczynnik feminizacji wyniósł w gminie 100, co oznacza, że tyle kobiet

przypadało na 100 mężczyzn mieszkających na jej terenie. Warto jednak zauważyć, że w mieście wskaźnik ten kształtował się na poziomie 102, a na obszarach wiejski wynosił 99.

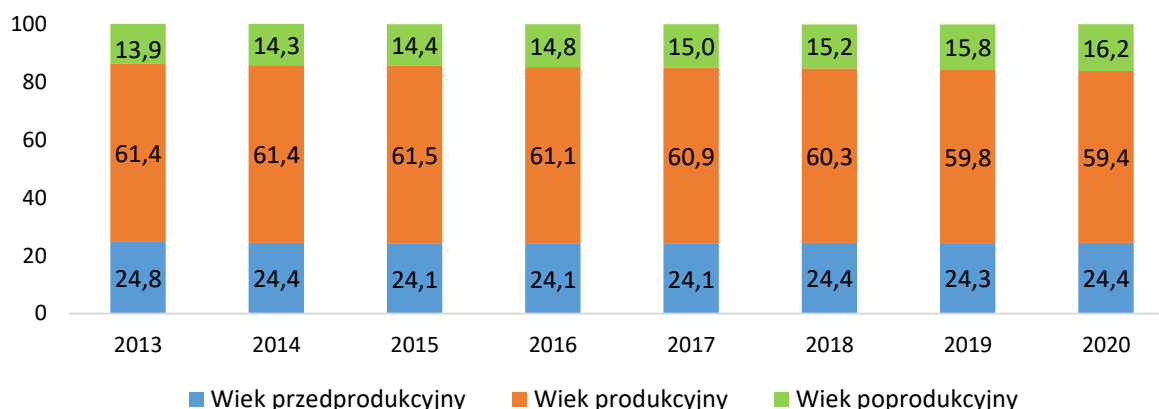
Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji na pobyt stały ludności w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Urodzenia żywe	234	196	181
Zgony	126	102	146
Przyrost naturalny	108	94	35
Zameldowania	182	143	156
Wymeldowania	195	239	161
Saldo migracji	-13	-96	-5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zmiany struktury wiekowej mieszkańców Gminy Brusy wskazują na postępujące zjawisko *starzenia się społeczeństwa*. Nie jest ono widoczne jedynie na poziomie gminy, stanowi raczej część procesu, któremu podlegają społeczeństwa w całym kraju oraz państwach Europy Zachodniej. Wynika przede wszystkim z wydłużania się okresu trwania życia ludzkiego, postępu medycyny oraz innych czynników, które wpływają na to, że jakość naszego życia jest coraz wyższa.

Wykres 2. Ludność Gminy Brusy według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Charakterystycznym przejawem procesu *starzenia się społeczeństwa* jest spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym wzroście odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia. W latach 2013-2020 w gminie miał miejsce:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 24,8% do 24,4%;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 61,4% do 59,4%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 13,9% do 16,2%.

Powyższe dane wskazują na stopniowe zwiększanie się udziału w strukturze społecznej osób w wieku emerytalnym, jednak skala tego zjawiska nie jest obecnie bardzo poważna. Szczególnie jeśli dane dla gminy porównane zostaną z danymi w skali powiatu czy województwa. Okazuje się bowiem, że w 2020 roku 19,3% mieszkańców powiatu chojnickiego było już w poprodukcyjnym okresie życia, natomiast w przypadku województwa pomorskiego odsetek tych osób sięgał 20,9%. Na przestrzeni lat 2013-2020 udział osób w wieku poprodukcyjnym w województwie wzrósł o 3,8 punktu procentowego, w powiecie o 3,9 punktu, natomiast w gminie o 2,3 punktu.

Zjawisko *starzenia się* społeczeństwa i umiarkowanej skali tego zjawiska potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności Gminy Brusy w latach 2018-2020. Otóż, w 2020 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie przypadało 27,2 osób w wieku poprodukcyjnym i 68,2 osób w wieku nieprodukcyjnym, czyli odpowiednio o 1,9 i 2,4 punktu więcej niż w 2018 roku. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym było natomiast 66,3 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza wzrost wskaźnika o 0,9 punktu. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w 2020 roku wyniósł 20,7, natomiast wskaźnik starości, definiowany jako odsetek osób w wieku 65 lat i więcej, ukształtował się na poziomie 13,5 punktu. W porównaniu do 2018 roku wskaźniki te wzrosły, odpowiednio o 1,4 i 0,7 punktu.

Tabela 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	65,8	67,1	68,2
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	62,4	65,1	66,3
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	25,3	26,5	27,2
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	19,3	20,4	20,7
Wskaźnik starości (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej)	12,8	13,3	13,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wartości wskaźników obciążenia demograficznego w gminie kształtują się na niższych poziomach niż w powiecie czy województwie. Dla przykładu, w 2020 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie przypadało 32,4 osób w poprodukcyjnym okresie życia, a w województwie było to 35,3 osób. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej sięgnął tam odpowiednio 16,0% i 17,4%. Porównanie to pozwala twierdzić, że proces starzenia się społeczeństwa Gminy Brusy przebiega w sposób umiarkowany.

W najbliższych latach struktura wiekowa mieszkańców gminy może się ugruntować z uwagi na wydłużający się czas życia. W województwie pomorskim dla mężczyzn, którzy są obecnie w wieku 60 lat przeciętne dalsze trwanie życia, czyli średnia liczba lat do przeżycia przy założeniu średniej umieralności z okresu analizy, wynosi 19,6 lat, natomiast dla kobiet 24,2 lata. W odniesieniu do mieszkańców mających 65 lat dane te wynoszą odpowiednio 16,2 i 20,1 lat. Warto również wskazać, że zarówno w województwie, jak i w powiecie chojnickim

rośnie mediana wieku mieszkańców. W 2020 roku w województwie wynosiła 40,3, natomiast w powiecie kształtowała się na poziomie 39,1, co oznacza, że w obu przypadkach wzrosła w odniesieniu do 2018 roku, o 0,7 punktu.

3.2. Gospodarka i rynek pracy

Istotne dla diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy jest scharakteryzowanie lokalnej gospodarki. Tworzona jest ona przez system składający się z powiązanych ze sobą podmiotów – firm, instytucji publicznych oraz gospodarstw domowych, które spełniają odmienne funkcje oraz dążą do osiągnięcia określonych celów. Jej specyfika i kondycja uwarunkowane są wieloma czynnikami, w tym m.in. społecznymi, geograficznymi, historycznymi, prawnymi oraz instytucjonalnymi, a jednocześnie w sposób bezpośredni lub pośredni przekładają się na jakość życia mieszkańców danego terytorium.

Na obszarze Gminy Brusy w 2020 roku zarejestrowanych było 1 314 podmiotów gospodarki narodowej, co oznacza, że w porównaniu do 2018 roku liczba ta wzrosła o 74, czyli o 6,0%. Zdecydowana większość podmiotów funkcjonuje w sektorze prywatnym – w 2020 roku stanowiły one 97,6% ogółu. Biorąc natomiast pod uwagę wielkość podmiotów, to aż 1 264 (96,2%) zatrudniały w analizowanym okresie nie więcej niż 9 pracowników, w 42 podmiotach (3,2%) zatrudnionych było od 10 do 49 pracowników, a 8 podmiotów (0,6%) mieściło się w klasie wielkości od 50 do 249 osób. Warto również wskazać, że 86,3% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej w gminie w 2020 roku stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Nasylenie Gminy Brusy podmiotami gospodarczymi można scharakteryzować jako dość wysokie. Na każdy 1000 mieszkańców w 2020 roku przypadało tu 90 podmiotów gospodarki narodowej, podczas gdy w powiecie chojnickim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 99 podmiotów, a w województwie pomorskim sięgał 136. Na każdy 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie przypadało 151,1 podmiotów, natomiast w powiecie chojnickim wskaźnik ten wynosił 166,6, a w województwie 228,9.

Tabela 3. Wybrane dane i wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 240	1 279	1 314
- 0-9 pracowników	1 189	1 229	1 264
- 10-49 pracowników	45	43	42
- 50-249 pracowników	6	7	8
- 250 i więcej pracowników	0	0	0
Sektor publiczny	28	28	29
Sektor prywatny	1 209	1 249	1 283
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1 074	1 107	1 134
Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	85	88	90
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	140,8	146,6	151,1

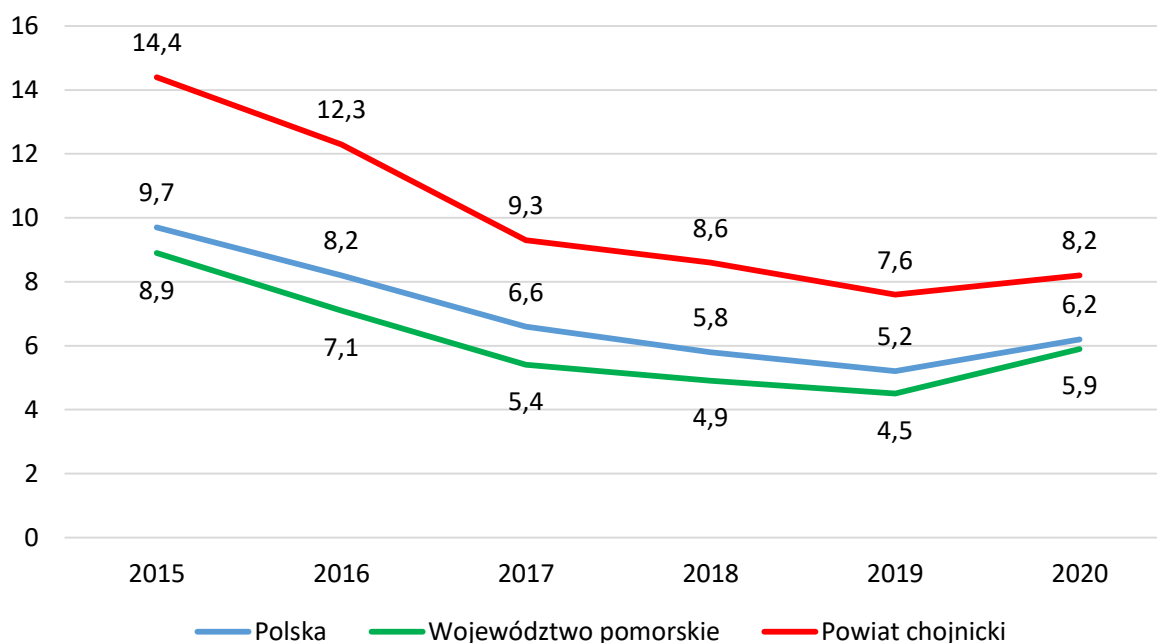
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największa część podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Brusy w 2020 roku funkcjonowała w Sekcji F *Budownictwo* – 341 podmiotów (26,0%), Sekcji G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 233 podmioty (17,7%) oraz Sekcji C *Przetwórstwo przemysłowe* – 192 podmioty (14,6%). W dalszej kolejności należy wskazać Sekcję A *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* – 99 podmiotów (7,5%) oraz sekcje S i T *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* – 90 podmiotów (6,8%).

W świetle danych GUS liczba pracujących⁴ w Gminie Brusy w 2020 roku wynosiła 2 028 osób, co oznacza wzrost w porównaniu do 2018 roku o 161 osób, tj. o 8,6%. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy wyniosła w 2020 roku 526 osób i w odniesieniu do 2018 roku spadła o 30, czyli o 5,4%.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej świadczy także wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Ze względu na to, że stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, zaprezentowane dane dotyczą całego powiatu chojnickiego. Analiza lat 2015-2020 wskazuje, że powiat wykazuje wyższe wartości stopy bezrobocia niż województwo pomorskie czy Polska. W 2020 roku wskaźnik ten ukształtował się w powiecie na poziomie 8,2%, podczas gdy w województwie wynosił 5,9%, a w Polsce 6,2%.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w powiecie chojnickim, województwie pomorskim oraz Polsce w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

⁴ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP, których uwzględnia się przy wyliczaniu stopy bezrobocia rejestrowanego, to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia, natomiast pozostałe nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji a nawet niechęć do podjęcia pracy lub innych oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej, a także ze względu na pracę w *szarej strefie*.

3.3. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Na jakość życia mieszkańców bezpośrednio wpływają ich warunki mieszkaniowe. W latach 2015-2019 liczba mieszkań w Gminie Brusy systematycznie rosła. W momencie opracowywania Strategii dane za 2020 rok nie były jeszcze dostępne, jednak również w tym roku oddano do użytku nowe mieszkania, dlatego należy wnioskować, że ten trend się utrzyma. W latach 2018-2020 w gminie oddano do użytku 176 mieszkań, wszystkie w budownictwie indywidualnym na własne potrzeby.

W 2020 roku w gminie znajdowało się 3 200 budynków mieszkalnych, co oznacza wzrost w porównaniu do 2018 roku o 208, tj. o 7,0%. Liczba mieszkań w 2019 roku wynosiła 3 721 i w odniesieniu do roku wcześniejszego zwiększyła się o 40, czyli o 1,1%. Na każdy tysiąc mieszkańców w 2019 roku przypadało 255,3 mieszkań, czyli o 3,2 mniej niż w 2018 roku.

Tabela 4. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Mieszkania oddane do użytkowania	64	49	63
- w tym indywidualne	64	49	63
Budynki mieszkalne w gminie	2 992	3 134	3 200
Mieszkania	3 681	3 721	bd
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	99,8	100,4	bd
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	25,2	25,6	bd
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,97	3,92	bd
Mieszkania na 1000 mieszkańców	252,1	255,3	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto zauważyć, że warunki mieszkaniowe w Gminie Brusy ulegają niewielkiej, aczkolwiek systematycznej poprawie. Powierzchnia użytkowa mieszkania w latach 2018-2019 wzrosła o 0,6 m², a przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na osobę zwiększyła się o 0,4 m². Wskazane powyżej dane korespondują z tendencją wzrostową liczby mieszkańców gminy, związaną ściśle z napływem nowych mieszkańców. Decyzja o osiedleniu się na terenie gminy nierzadko bowiem skutkuje budową nowego domu, co wpływa na wskaźniki oraz statystyczną poprawę warunków mieszkaniowych. Nadal jednak część mieszkańców może funkcjonować w mieszkaniach czy lokalach nie zapewniających wystarczającej jakości życia. Mowa tu o najuboższych mieszkańcach gminy, którzy są wykluczeni z dostępu do mieszkań lub żyją w bardzo trudnych warunkach. Jednym z zadań samorządu lokalnego jest zapewnienie im odpowiednich warunków mieszkaniowych.

W 2020 roku w zasobach Gminy Brusy znajdowało się 67 mieszkań komunalnych, w tym 1 mieszkanie (lokal) socjalny. W porównaniu do 2018 roku liczba mieszkań komunalnych zmniejszyła się o 17. W 2020 roku mieszkańcy złożyli 2 wnioski na mieszkanie komunalne, a według stanu na koniec 2020 roku na mieszkanie socjalne nikt nie oczekiwał.

3.4. Pomoc społeczna

3.4.1. Instytucjonalny system pomocy i wsparcia

Instytucjonalny system pomocy społecznej organizowany jest na rzecz osób i rodzin, doświadczających trudnych sytuacji życiowych – szczególnie wtedy, gdy nie są one w stanie pokonać wyzwań i barier wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej to między innymi na samorządzie gminy spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej wobec jej mieszkańców. W świetle art. 15 tejże ustawy, pomoc społeczna polega przede wszystkim na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju odpowiedniej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W zakresie pomocy społecznej gmina realizuje szereg zadań, zarówno własnych, jak i zleconych przez administrację rządową. Do tych pierwszych należą przede wszystkim zadania o charakterze obowiązkowym, takie jak m.in. udzielanie schronienia; zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym; przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych i celowych; praca socjalna; organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania; prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych; dożywianie dzieci; sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym; kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu. Do zadań własnych gminy należy również przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze; prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki; opracowanie i realizacja projektów socjalnych; podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych; współpraca z PUP w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy.

Oprócz zadań własnych, gmina realizuje również zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, w szczególności takie jak organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi; prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi; realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia; wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki; przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną; a także przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom.

Istotne zadania gminy wynikają również z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w świetle której gmina ma obowiązek m.in. tworzenia oraz rozwoju systemu opieki nad dzieckiem oraz pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, współfinansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Jednostką wykonującą zadania gminy w zakresie pomocy społecznej i wspierania rodziny jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach. Realizuje on ustawowe zadania w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; realizacji usług opiekuńczych; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. W końcu 2020 roku kadra pomocy społecznej liczyła 11 osób, w tym 5 pracowników socjalnych.

Ważny obszar aktywności MGOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁵. Praca socjalna realizowana jest w oparciu o diagnozę sytuacji klienta, opracowanie planu pomocy i wsparcia w zależności od indywidualnej sytuacji oraz posiadanego potencjału osobistego. Ważne jest systemowe i całościowe podejście do osoby i rodziny w zależności od zdiagnozowanych problemów. Praca socjalna najczęściej polega m.in. na udzielaniu informacji, wskazówek i pomocy przy rozwiązywaniu trudnych spraw życiowych, świadczeniu poradnictwa oraz współpracy z innymi podmiotami pomocy społecznej. W 2020 roku pracą socjalną w gminie objętych było 157 rodzin, w których funkcjonowało 435 osób, co oznacza wzrost liczby rodzin w porównaniu do 2018 roku o 81 oraz liczby osób w rodzinach objętych pracą socjalną – o 226. Pomoc wyłącznie w postaci pracy socjalnej w 2020 roku udzielono 112 rodzinom, natomiast w 2018 roku 45 rodzinom. W okresie 2018-2020 zwiększył się wskaźnik pracy socjalnej, obliczany jako stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin osób, którym przyznano świadczenie. W 2020 roku wyniósł on w gminie 66,24%, co oznacza, że wzrósł w porównaniu do 2018 roku o 47,66 punktu procentowego.

Od września 2021 roku w gminie rozpoczął działalność Środowiskowy Dom Samopomocy w Brusach, utworzony Uchwałą Rady Miejskiej Nr XIX/174/20 z dnia 20 listopada 2020 roku.

Warto również wspomnieć, że w Gminie Brusy działa Warsztat Terapii Zajęciowej, utworzony w 2009 roku przez Gminę, a następnie, w 2014 roku, na mocy porozumienia przejęty przez Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Ty i Ja” z siedzibą w Brusach. Przeznaczony jest dla osób z niepełnosprawnościami, dla których orzeczono niezdolność do pracy, a które zakwalifikowane zostały do rehabilitacji w formie terapii zajęciowej. W zajęciach w WTZ uczestniczy 30 osób.

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia mieszkańców Gminy Brusy tworzą również instytucje powiatowe, takie jak Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chojnicach, Dom Pomocy Społecznej w Chojnicach oraz Powiatowy Urząd Pracy w Chojnicach.

3.4.2. Skala i główne powody udzielania pomocy społecznej

W latach 2018-2020 w Gminie Brusy liczba rodzin i osób korzystających ze wsparcia zmniejszyła się. W 2020 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 316 osobom z 237

⁵ Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

rodzin, w których funkcjonowały 794 osoby. W porównaniu do 2018 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia spadła o 440, liczba rodzin zmniejszyła się o 172, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 880. W omawianej perspektywie czasowej zmniejszyła się również liczba osób, korzystających długotrwale z pomocy społecznej – podczas gdy w 2018 roku kształtowała się na poziomie 409, tj. 54,1% wszystkich osób, którym przyznano świadczenie, w 2020 roku były to 165 osób, które stanowiły 52,2% w strukturze świadczeniobiorców.

Tabela 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	756	379	316
- liczba rodzin	409	284	237
- liczba osób w rodzinach	1 674	1 045	794
Liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej	482	202	165
Liczba osób, którym przyznano świadczenie pieniężne	207	227	198
- liczba rodzin	207	223	195
- liczba osób w rodzinach	714	794	673
Liczba osób, którym przyznano świadczenie niepieniężne	647	206	172
- liczba rodzin	300	111	93
- liczba osób w rodzinach	1 432	490	385

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, interwencja kryzysowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; specjalistyczne usługi opiekuńcze; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

Struktura świadczeń przyznawanych przez MGOPS w Brusach wskazuje, że w 2020 roku przeważała liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych. Otrzymało je w tym czasie 198 osób ze 195 rodzin, w których funkcjonowały 673 osoby. Najwięcej osób otrzymywało zasiłki celowe – ich liczba w 2020 roku wyniosła 177, co oznacza wzrost w porównaniu do 2018 roku o 62 osoby. W przypadku 164 osób był to zasiłek przyznawany w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”.

W drugiej kolejności należy wskazać zasiłki stałe, które w 2020 roku przyznano 48 osobom. Większość z nich to osoby samotnie gospodarujące, które w liczbie 45 stanowiły 93,8% osób otrzymujących zasiłek stały, natomiast pozostałe 3 osoby funkcjonowały w rodzinie. Liczba

osób otrzymujących zasiłek stały w latach 2018-2020 zmniejszyła się o 2. Na trzecim miejscu jest zasiłek okresowy, który w 2020 roku otrzymało 26 osób, czyli o 19 osób mniej niż w 2018 roku. Najwięcej osób pobierało go z powodu bezrobocia (18 osób; 69,2%), z powodu długotrwałej choroby otrzymywało je 7 osób (26,9%), a ze względu na niepełnosprawność – 1 mieszkaniec.

Tabela 6. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Zasiłek stały	50	48	48
- dla osoby samotnie gospodarującej	38	40	45
- dla osoby w rodzinie	12	8	3
Zasiłek okresowy	45	35	26
- z tytułu bezrobocia	28	25	18
- z tytułu długotrwałej choroby	11	10	7
- z tytułu niepełnosprawności	6	0	1
Zasiłek celowy	115	195	177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS.

Świadczenia niepieniężne w 2020 roku otrzymywały 172 osoby z 93 rodzin, w których funkcjonowało 385 osób. W ich ramach 147 dzieci otrzymało posiłek w ramach Programu „Posiłek w szkole i domu”, 5 osobom udzielono schronienia, a w przypadku 6 osób gmina poniosła odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów:

- ubóstwo;
- sieroctwo;
- bezdomność;
- bezrobocie;
- niepełnosprawność;
- długotrwała lub ciężka choroba;
- przemoc w rodzinie;
- potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi;
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami;
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;

- alkoholizm lub narkomania;
- zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa;
- klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 7. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018		2019		2020	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	241	977	172	619	137	441
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	4	4	4	4	5	5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	244	1257	145	761	97	532
- w tym wielodzietność	193	1059	121	670	85	485
Bezrobocie	95	361	79	259	75	242
Niepełnosprawność	129	427	111	336	99	253
Długotrwała lub ciężka choroba	40	116	41	98	48	108
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	7	31	3	18	4	26
- w tym rodziny niepełne	0	0	0	0	0	0
- w tym rodziny wielodzietne	2	14	3	18	4	26
Przemoc w rodzinie	1	5	2	11	4	19
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	5	10	9	23	9	20
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	1	1	1	1
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	35	132	2	9	3	11
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	4	12	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez MGOPS w Brusach w 2020 roku należy wskazać następujące:

- potrzeba ochrony macierzyństwa – 97 rodzin (532 osoby w rodzinach), w tym potrzeba ochrony wielodzietności – 85 rodzin (485 osób);
- ubóstwo – 137 rodzin (441 osób);
- niepełnosprawność – 99 rodzin (253 osoby);
- bezrobocie – 75 rodzin (242 osoby);
- długotrwała lub ciężka choroba – 48 rodzin (108 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2020 roku 4 rodziny wielodzietne (26 osób) otrzymały wsparcie z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego; 9 rodzin (20 osób) wsparto ze względu na alkoholizm, 4 rodziny (19 osób) z powodu przemocy w rodzinie, 5 rodzin (5 osób) z powodu bezdomności, 3 rodziny (11 osób)

z powodu zdarzeń losowych oraz 1 osoba ze względu na trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Warto jednak mieć na uwadze, że statystyki pomocy społecznej nie zawsze odzwierciedlają skalę problemów, które uznawane są za powód do wstydu, które mogą być długo nieuświadomione i niezauważone. Z tego względu dysfunkcje, takie jak uzależnienia czy przemoc, mogą kryć się pod innymi dysfunkcjami i trudnościami, do których łatwiej mieszkańcom przyznać się, gdy występują o wsparcie, takimi jak bezrobocie czy niepełnosprawność.

3.5. Edukacja i wychowanie

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela. Realizując zadania ustawowe Gmina Brusy prowadzi dziesięć szkół podstawowych, w tym dwóch z filiami z klasami 0-3, jednego przedszkola oraz pięciu punktów przedszkolnych:

- 1) Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Pawła II w Brusach,
- 2) Szkoła Podstawowa nr 2 w Brusach,
- 3) Szkoła Podstawowa w Czapiewicach,
- 4) Szkoła Podstawowa im. Błogostawionego Księdza Józefa Jankowskiego w Czyczkowach,
- 5) Szkoła Podstawowa im. Księdza Kanonika Bolesława Śledzia w Kosobudach,
- 6) Szkoła Podstawowa im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Leśnie wraz ze Szkołą Filialną w Przymuszewie,
- 7) Szkoła Podstawowa im. Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” w Lubni,
- 8) Szkoła Podstawowa w Męcikale,
- 9) Szkoła Podstawowa im. Stanisława Sikorskiego w Wielkich Chełmach wraz ze Szkołą Filialną w Rolbiku;
- 10) Szkoła Podstawowa w Zalesiu.

Na terenie miasta funkcjonuje jedno przedszkole publiczne – Przedszkole Nr 1 w Brusach wraz z Punktem Przedszkolnym oraz Przedszkole Niepubliczne Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstania Pańskiego im. Św. Józefa. W lutym 2020 roku działalność rozpoczął Samorządowy Żłobek w Brusach.

W szkołach podstawowych Gminy Brusy w roku szkolnym 2020/2021 uczyło się 1 823 uczniów; w przedszkolach – 288 dzieci, natomiast w punktach przedszkolnych 117 dzieci. Z usług Żłobka w pierwszym miesiącu działalności skorzystało 65 dzieci.

W zakresie dostępności usług edukacji dla mieszkańców gminy należy również wymienić instytucje powiatowe, tj. 4 Zespoły Szkół, 4 Licea Ogólnokształcące, 6 Techników, 3 Szkoły Branżowe I Stopnia, 6 Szkół Specjalnych, a także Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Chojnicach, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych oraz Medyczną Szkołę Policealną w Chojnicach. W Brusach usytuowany jest Zespół Szkół, w skład którego wchodzi

Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące, Branżowa Szkoła I stopnia im. Kazimierza Sikorskiego oraz Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych. Ponadto należy wskazać Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Chojnicach oraz Centrum Edukacyjno-Wdrożeniowe w Chojnicach, jako jednostki współtworzące system oświaty w powiecie, z których oferty mogą korzystać mieszkańcy gminy.

3.6. Kultura, kultura fizyczna i sport

Kulturę można określić jako całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Dostęp do niej i korzystanie z jej dóbr związane jest z realizacją potrzeb wyższego rzędu i zaspokajane w dużej mierze przez instytucje.

Na rzecz zaspokajania potrzeb kulturalnych lokalnej społeczności oraz edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży działa Centrum Kultury i Biblioteki im. Jana Karnowskiego w Brusach wraz z Filiami w małych Chełmach, Leśnie, Męcikale oraz Chatą Kaszubską. Instytucja podejmuje szereg działań na rzecz mieszkańców, związanych z pobudzaniem i zaspokajaniem różnych potrzeb czytelniczych, intelektualnych i kulturalnych. Działania te realizowane są we współpracy z lokalnym środowiskiem, z przedszkolami, szkołami podstawowymi i ponadgimnazjalnymi, sołtysami i organizacjami pozarządowymi. Są to m.in. zajęcia stałe w ramach sekcji tanecznej, muzycznej, plastycznej oraz szachów i warcabów, koncerty oraz przeglądy piosenek, spotkania autorskie, wydarzenia patriotyczne i okolicznościowe, obchody Dnia Dziecka, warsztaty, przedstawienia teatralne, organizacja ferii zimowych, a także Dyskusyjny Klub Książki. Wśród największych i najbardziej rozpoznawalnych wydarzeń warto wymienić Międzynarodowy Festiwal Folkloru „Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata” połączony z Jarmarkiem Zaborskim. Ogółem w 463 wydarzeniach kulturalnych, spotkaniach i warsztatach organizowanych przez Centrum Kultury i Biblioteki, Chatę Kaszubską i filie bądź współorganizowanych w czasie w 2019 roku wzięły udział 19 354 osoby. W 2020 roku działalność kulturalna była mocno ograniczona ze względu na stan epidemii.

W zakresie rozwoju kultury fizycznej w gminie, ważną rolę pełni infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Na jej terenie znajduje się 17 boisk sportowych, w miejscowościach: Brusy, Czapiewice, Czarniż, Czernica, Czyczkowy, Główczewice, Huta, Kosobudy, Lubnia, Leśno, Męcikał, Orlik, Wielkie Chełmy oraz Zalesie. W czerwcu 2019 roku miało miejsce oficjalne otwarcie zmodernizowanego stadionu miejskiego w Brusach. Mieszkańcy gminy mogą również korzystać z 11 siłowni zewnętrznych oraz 27 placów zabaw dla dzieci. Wśród imprez i wydarzeń sportowych organizowanych w gminie można wymienić m.in. turnieje piłki nożnej, turnieje tenisa stołowego i ziemnego, mistrzostwa i igrzyska dla młodzieży szkolnej, rajdy rowerowe, zawody sportowo-pożarnicze, zawody wędkarskie, turnieje szachowe.

Wśród instytucji powiatowych, zwiększających dostępność usług w obszarze kultury należy wskazać Muzeum Historyczno-Etnograficzne im. Juliana Rydzkowskiego w Chojnicach.

3.7. Zdrowie i bezpieczeństwo publiczne

W zakresie ochrony zdrowia na terenie gminy funkcjonuje Przychodnia Rodzinna Thielemann i Wspólnicy Sp.J. w Brusach wraz z Przychodnią w Leśnie. Realizowane są tu świadczenia w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, w tym poradnia dla dorosłych i dziecięca, gabinet medycyny pracy, gabinet położnej środowiskowej, gabinet promocji zdrowia, poradnia stomatologiczna, poradnia rehabilitacyjna, poradnia kardiologiczna, poradnia leczenia uzależnień, poradnia RTG i poradnia USG. W 2020 roku mieszkańcom gminy udzielono

51 891 porad w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, w 2019 roku było to 62 446 porad oraz w 2018 roku 63 106 porad.

W obszarze bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Brusy funkcjonuje 14 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w następujących miejscowościach: Brusy, Leśno, Lubnia, Męcikał, Czyczkowy, Małe Chełmy, Kosobudy, Czapiewice, Czarnowo, Zalesie, Czarniż, Kinice, Główczewice oraz Huta. Jednostki te w 2020 roku interweniowały 261 razy, w tym 95 razy w przypadku pożarów, 158 razy przy miejscowych zagrożeniach oraz 8 razy w wyniku fałszywych alarmów.

W kontekście dostępności usług społecznych w obszarze zdrowia i bezpieczeństwa publicznego istotną rolę pełnią jednostki i służby powiatowe, w tym Szpital Specjalistyczny im. K. Łukowicza w Chojnicach, Komenda Powiatowa Policji w Chojnicach wraz z Posterunkiem Policji w Brusach, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chojnicach, Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Chojnicach, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Chojnicach oraz Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Chojnicach.

3.8. Organizacje pozarządowe

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa jest zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych⁶. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego swoją siedzibę na terenie Gminy Brusy mają 53 podmioty⁷, w tym 14 ochotniczych straży pożarnych, kółka rolnicze, stowarzyszenia, związki zawodowe oraz fundacje. Ponadto funkcjonuje tu 7 kół gospodyń wiejskich, kluby sportowe, uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia zwykłe. Wskazane organizacje reprezentują różne obszary życia społecznego, w tym m.in. kulturę, bezpieczeństwo publiczne, pomoc społeczną, aktywizację społeczności i działają na rzecz szeroko rozumianego rozwój społecznego. Warto jednak wskazać, że siedziba organizacji nie warunkuje jej działalności na rzecz mieszkańców gminy. Część organizacji wymienionych na powyższej liście działa na innym obszarze, jak są wśród nich również organizacje mające siedzibę poza gminą, jednak podejmujące z nią aktywną współpracę.

Gmina Brusy współpracuje z organizacjami pozarządowymi na podstawie rocznych programów współpracy. Do zadań priorytetowych zalicza się:

- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej;
- kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym;
- promocję i organizację wolontariatu;
- działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- ochronę i promocji zdrowia, w tym działalność leczniczą.

W 2020 roku w Gminie Brusy w wyniku otwartych konkursów ofert i realizacji zadań w trybie pozakonkursowym, przyznano 30 dotacji na łączną kwotę 258 275 zł. W 2019 roku natomiast przyznano 33 dotacje na kwotę 278 800 zł.

⁶ Sułek, A. (2013). Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport.

⁷ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> stan na 1 sierpnia 2021 r.

4. Rozwój społeczny gminy z perspektywy mieszkańców

4.1. Charakterystyka respondentów

W badaniu ankietowym wzięło udział 123 mieszkańców Gminy Brusy, wśród których 76,4% stanowiły kobiety, a 23,6% to mężczyźni. Wiek respondentów był dość zróżnicowany. Największy odsetek, sięgający 43,1%, to osoby w wieku od 30 do 44 lat, a w dalszej kolejności 30,9% ankietowanych stanowili mieszkańcy do 29 roku życia; 17,1% to osoby w przedziale 45-59 lat, a 8,9% to osoby od 60 lat wwyż.

Tabela 8. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych dorosłych respondentów badania ankietowego (n=123)⁸

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć		
Kobieta	94	76,4%
Mężczyzna	29	23,6%
Wiek		
do 29 lat	38	30,9%
30-44 lata	53	43,1%
45-59 lat	21	17,1%
60 lat i więcej	11	8,9%
Wykształcenie		
Gimnazjalne i niższe	5	4,1%
Średnie ogólnokształcące	22	17,9%
Średnie zawodowe	25	20,3%
Zasadnicze zawodowe	15	12,2%
Policealne	7	5,7%
Wyższe	49	39,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

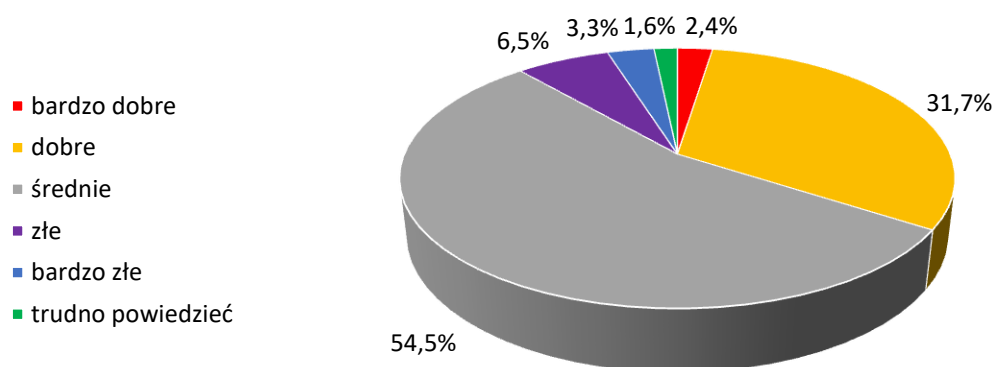
Analiza wykształcenia ankietowanych mieszkańców wskazuje na to, że największy odsetek stanowią osoby z wykształceniem wyższym (39,8%), a następnie z wykształceniem średnim zawodowym (20,3%) i średnim ogólnokształcącym (17,9%). Ponad 12% badanych to mieszkańcy, którzy ukończyli szkołę zasadniczą zawodową, 5,7% ukończyło policealną, a 4,1% respondentów posiada wykształcenie gimnazjalne bądź niższe.

4.2. Subiektywna ocena jakości życia w gminie

Ankietowani zostali zapytani o to, jak oceniają warunki życia mieszkańców gminy. Ponad połowa z nich uważa, że warunki te są na średnim poziomie (54,5%), prawie jedna trzecia (31,7%) twierdzi, że są one dobre, natomiast 6,5% badanych ocenia je jako złe. Nie więcej niż 4 osoby oceniły warunki życia mieszkańców gminy jako bardzo złe (3,3%) lub bardzo dobre (2,4%). Zdania na ten temat nie wyraziło 1,6% respondentów.

⁸ Liczba respondentów, którzy odpowiedzieli na każde pytanie jest taka sama i wynosi 123.

Wykres 4. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców Gminy?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Uszczegółowieniu oceny warunków życia w gminie służyła ocena poszczególnych czynników mogących mieć wpływ na jakość funkcjonowania mieszkańców. Respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny piętnastu czynników na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało bardzo źle, a 5 – bardzo dobrze. Ankietowani mieli również możliwość wskazać, że nie mają wiedzy lub zdania na ten temat.

Tabela 9. Jak Pan/i ocenia poszczególne czynniki wpływające na jakość życia w Gminie?

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	Nie wiem/nie mam zdania
Sieć wodociągowa i kanalizacyjna, gospodarka odpadami	19,5%	18,7%	23,6%	24,4%	12,2%	1,6%
Komunikacja publiczna	30,1%	35,0%	18,7%	8,1%	1,6%	6,5%
Czystość, porządek, ład przestrzenny	7,3%	21,1%	33,3%	27,6%	10,7%	0,0%
Wizerunek i promocja gminy na zewnątrz	12,2%	21,1%	27,6%	24,4%	8,9%	5,8%
Oferta kulturalna (imprezy, festyny, sposoby spędzania wolnego czasu)	43,1%	21,1%	23,6%	8,9%	2,4%	0,9%
Jakość opieki zdrowotnej	30,9%	29,3%	19,5%	13,0%	6,4%	0,9%
Atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców	19,5%	29,3%	32,5%	9,8%	0,8%	8,1%
System pomocy społecznej w gminie	15,4%	21,1%	24,4%	15,4%	10,7%	13,0%
Dostępność sieci handlowej w gminie	15,4%	21,1%	23,6%	22,0%	15,5%	2,4%
Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców	12,2%	17,9%	30,9%	25,2%	10,6%	3,2%
Poziom pracowitości, zaradności, przedsiębiorczości mieszkańców gminy	9,8%	20,3%	20,3%	30,1%	8,1%	11,4%
System edukacji i oświaty w gminie	14,6%	13,0%	22,8%	31,7%	13,0%	4,9%
Poziom zamożności mieszkańców gminy	8,1%	25,2%	41,5%	20,3%	1,6%	3,3%
Lokalny rynek pracy	36,6%	31,7%	17,9%	8,9%	1,6%	3,3%
Dostęp do sportu i rekreacji	11,4%	28,5%	27,6%	20,3%	8,9%	3,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Największy odsetek odpowiedzi na najniższym poziomie odpowiadających ocenie „bardzo źle” wystąpił w przypadku oferty kulturalnej (43,1%), a następnie lokalnego rynku pracy (36,6%), jakości opieki zdrowotnej (30,9%) oraz komunikacji publicznej (30,1%). Najwyższa ocena, tj. „bardzo dobrze” przyznawana była najczęściej takim czynnikom jak: dostępność sieci handlowej w gminie (15,5%); system edukacji i oświaty w gminie (13,0%); czystość, porządek i ład przestrzenny (10,7%); system pomocy społecznej (10,7%); poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (10,6%). Najwięcej osób niezdecydowanych wystąpiło w przypadku oceny systemu pomocy społecznej (13,0%) oraz poziomu pracowitości, zaradności oraz przedsiębiorczości mieszkańców gminy (11,4%).

Tabela 10. Osoby i grupy, którym najtrudniej żyje się w Gminie Brusy

Wyszczególnienie	Liczba	%
Osoby starsze	50	40,7%
Dzieci i młodzież	48	39,0%
Osoby/rodziny dotknięte bezrobociem	45	36,6%
Osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej	45	36,6%
Osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie	41	33,3%
Osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia	41	33,3%
Osoby/rodziny ubogie	33	26,8%
Samotne matki/samotni ojcowie	23	18,7%
Rodziny wielodzietne	23	18,7%
Inne	4	3,3%
Nie ma takich grup	5	4,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W opinii respondentów najtrudniej w gminie żyje się osobom starszym, na co wskazało 40,7%, a w drugiej kolejności dzieciom i młodzieży (39,0%). Ponad jedna trzecia ankietowanych wskazywała także na osoby i rodziny dotknięte bezrobociem (36,6%), osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy domowej (36,6%), osoby z niepełnosprawnościami i chorujące (33,3%) oraz osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia (33,3%). W mniejszym stopniu wskazywano na osoby i rodziny ubogie (26,8%), samotnych rodziców czy rodziny wielodzietne (po 18,7%). W ramach kategorii inne respondenci zwrócili uwagę m.in. na osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, rolników, osoby samotne, a także młode małżeństwa i rodziny, dla których utrudnienie może stanowić niewystarczająca dostępność opieki przedszkolnej dla dzieci.

4.3. Sytuacja wybranych grup społecznych

Rodziny mieszkające w gminie, w opinii respondentów, najczęściej doświadczają problemów związanych z finansami. W pierwszej kolejności wskazano bowiem na niewielkie zarobki i niską emeryturę bądź rentę (59,3%), a także na brak stałego zatrudnienia (45,5%) oraz zadłużenie rodziny (38,2%) i brak pieniędzy na bieżące wydatki (35,0%). Istotnym problemem okazuje się również uzależnienie członka rodziny, na które zwróciło uwagę 43,1% ankietowanych mieszkańców. Dalej wskazano chorobę (31,7%), konflikty rodzinne i małżeńskie (25,2%), niepełnosprawność członka rodziny (19,5%), złe warunki mieszkaniowe

(17,9%), trudności wychowawcze (14,6%) oraz przemoc (13,0%). Konflikty z prawem doświadczane są przez rodziny w gminie w opinii 7,3% badanych, natomiast 5,7% twierdzi, że w rodzinach nie ma żadnych problemów ani trudności życiowych.

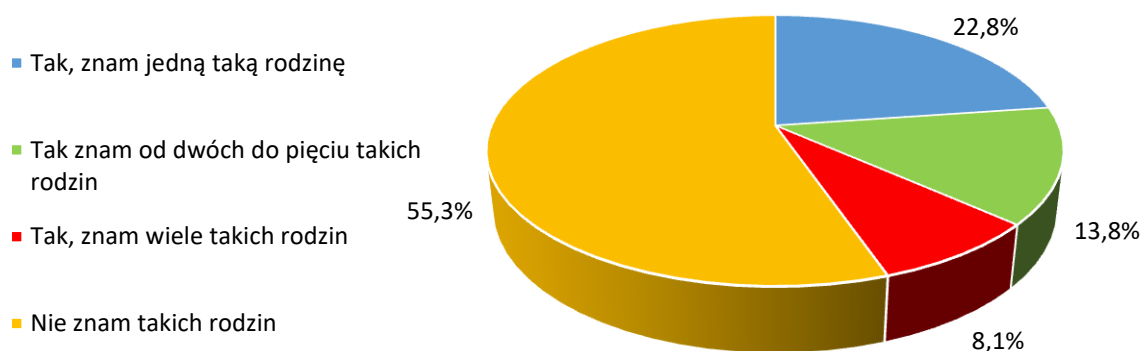
Tabela 11. Problemy i trudności życiowe najczęściej doświadczane przez rodziny w Gminie Brusy

Wyszczególnienie	Liczba	%
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	73	59,3%
Brak stałego zatrudnienia	56	45,5%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	53	43,1%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	47	38,2%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	43	35,0%
Choroba	39	31,7%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	31	25,2%
Niepełnosprawność członka rodziny	24	19,5%
Złe warunki mieszkaniowe	22	17,9%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	18	14,6%
Przemoc	16	13,0%
Konflikty z prawem członka rodziny	9	7,3%
Rodziny w gminie nie doświadczają żadnych problemów/trudności życiowych	7	5,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Większość respondentów nie zna rodzin w gminie, w których mogłaby występować przemoc (55,5%). Przynajmniej jedną taką rodzinę zna 22,8% badanych, od dwóch do pięciu rodzin 13,8%, a wiele takich rodzin 8,1%.

Wykres 5. Czy zna Pan/i osobiście rodziny z terenu Gminy, w których w Pana/i opinii występuje przemoc?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ankietowanych zapytano również o to, czy obserwują negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży. Zwrócili oni uwagę przede wszystkim na bezproduktywne spędzanie wolnego czasu (65,0%), zagrożenie uzależnieniami od substancji psychoaktywnych (60,2%), zaniedbania wychowawcze (45,5%) oraz wyjazdy rodziców za granicę (30,9%). W dalszej kolejności pojawiały się m.in. demoralizacja (22,0%), przestępczość i chuligaństwo (19,5%) oraz przemoc ze strony rodziców i opiekunów (10,6%)

Respondenci zostali zapytani również o sytuację osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, zamieszkujących gminę. W ich opinii barierami doświadczanymi przez te osoby w codziennym funkcjonowaniu najczęściej jest utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych, na co wskazało 67,5% badanych, a następnie utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu (49,6%), utrudniony dostęp do usług opiekuńczych (po 46,3%), trudności finansowe (43,9%).

Tabela 12. Bariery doświadczane przez osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami w Gminie Brusy

Wyszczególnienie	Liczba	%
utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	83	67,5%
utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu	61	49,6%
utrudniony dostęp do usług opiekuńczych	57	46,3%
trudności finansowe	54	43,9%
choroby	45	36,6%
bariery architektoniczne	43	35,0%
samotność	41	33,3%
brak pracy	30	24,4%
brak lub niewystarczająca oferta aktywności społecznej, kulturalnej, rekreacyjnej	30	24,4%
brak lub niewystarczająca opieka ze strony rodziny	25	20,3%
brak poczucia bycia potrzebnym	25	20,3%
brak lub niewystarczająca oferta aktywizacji zawodowej	23	18,7%
brak akceptacji w środowisku lokalnym	20	16,3%
utrudniony dostęp do edukacji	13	10,6%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	7	5,7%
nie doświadczają żadnych barier/problemów	0	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Co najmniej jedna trzecia respondentów wskazywała na choroby (36,6%), bariery architektoniczne (35,0%) oraz samotność (33,3%). Nie więcej niż jedna czwarta ankietowanych wymieniała brak pracy oraz brak lub niewystarczającą ofertę aktywności (po 24,4%), brak poczucia bycia potrzebnym i brak lub niewystarczającą opiekę ze strony rodziny (po 20,3%), brak lub niewystarczającą ofertę aktywizacji zawodowej (18,7%), brak akceptacji w środowisku lokalnym (16,3%) oraz utrudniony dostęp do edukacji (10,6%).

5. Główne wyzwania strategiczne

Wyzwania strategiczne to główne problemy, potrzeby oraz zjawiska, które w istotny sposób determinują kształt i priorytety lokalnej polityki społecznej. Zostały one określone na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy, uwzględniającej również zasoby instytucjonalne i organizacyjne gminy.

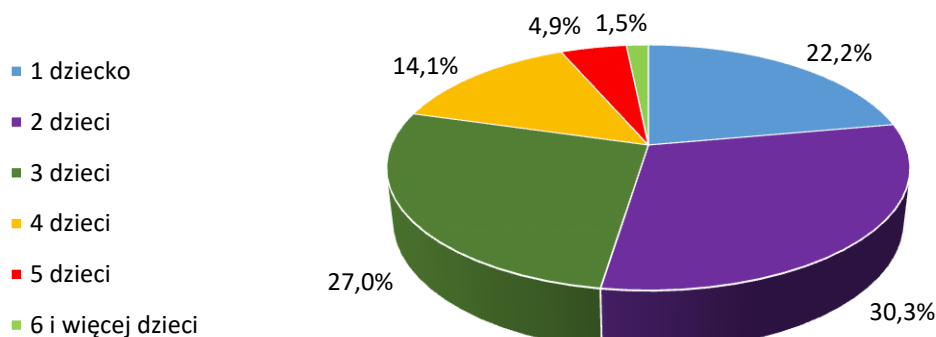
5.1. Funkcjonowanie rodzin z dziećmi

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, przede wszystkim materialno-ekonomiczną, opiekuńczą, wychowawczą i emocjonalno-ekspresyjną, zapewniając swoim członkom podstawy do życia i rozwoju, opiekę w przypadku osób niesamodzielnych, przygotowanie dzieci od prawidłowego wypełniania ról społecznych, a także realizację potrzeb psychologicznych zarówno w rodzinie, jak i poza nią.

Źródłem wykluczenia społecznego rodziny są bariery i trudności, które ujemnie wpływają na wypełnianie przez nią podstawowych funkcji, m.in. niska świadomość oraz niedobór kompetencji rodzicielskich, niezaradność życiowa rodziców, bezrobocie, ubóstwo materialne, rozpad więzi rodzinnych (często związany z migracją zarobkową), choroba psychiczna, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, zwłaszcza alkoholu i dopalaczy, uzależnienia, stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej lub ekonomicznej wobec członków rodziny, a także negatywne wzorce w środowisku zamieszkania.

Wśród rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Brusy w 2020 roku, rodziny z dziećmi stanowiły ponad połowę (53,0%). W 185 takich rodzinach funkcjonowało 877 osób. Największy odsetek stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci (30,3%), a w drugiej kolejności z trojgiem (27,0%) oraz jednym dzieckiem (22,2%). Rodziny z czworgiem dzieci stanowiły 14,1% ogółu, a z pięciorgiem lub większą liczbą potomstwa 6,4%. W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin z dziećmi obejmowanych wsparciem zmniejszyła się o 130, natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 655. W 2020 roku wsparciem obejmowano 31 rodzin niepełnych, w których żyło 113 osób. Połowa z nich to rodziny z dwojgiem dzieci.

Wykres 6. Struktura rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS.

Głównym powodem obejmowania rodzin z dziećmi wsparciem w Gminie Brusy w 2020 roku była potrzeba ochrony macierzyństwa – wsparcie z tego tytułu otrzymało 97 rodzin, w których żyły 532 osoby. Spośród nich 85 rodzin (485 rodzin) wspierano ze względu na potrzebę ochrony wielodzietności. W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin objętych wsparciem z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa zmniejszyła się o 147, a liczba osób w nich – o 725. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego była natomiast powodem przyznania pomocy społecznej 4 rodzinom wielodzietnym, w których funkcjonowało 26 osób. W porównaniu do 2018 roku liczba tych rodzin zmniejszyła się o 3, a liczba osób w nich – o 5.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążeniu do jej reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, obszar działań asystenta rodziny poszerzył się poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W latach 2018-2020 roku w MGOPS w Brusach zatrudniony był 1 asystent rodziny, który obejmował wsparciem corocznie od 10 do 13 rodzin. Były to rodziny dotknięte różnymi problemami i dysfunkcjami, w tym m.in. rodziny z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej, a także rodziny z problemem przemocy lub uzależnień.

W przypadku, gdy pomimo udzielanego wsparcia, rodzina biologiczna nie jest w stanie zapewnić dzieciom odpowiednich warunków opieki i wychowania, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej. W 2020 roku w pieczy zastępczej umieszczonych było 15 dzieci, w 2019 roku było to 9 dzieci, a w 2018 roku – 10 dzieci.

5.2. Przemoc w rodzinie

Przemoc w rodzinie oraz uzależnienia stanowią poważne dysfunkcje społeczne, które wpływają na funkcjonowanie osób, rodzin i całych społeczności. Są one bardzo trudne do zdiagnozowania, ponieważ niejednokrotnie mają ukryty charakter. Osoby nimi dotknięte lub doświadczające ich w rodzinach mogą nie zdawać sobie sprawy z powagi problemu, traktować go jako wewnętrzną sprawę rodziny, bądź nie ujawniają swoich obaw ze względu na strach przed wstydem i ostracyzmem społecznym. To może tłumaczyć, dlaczego dysfunkcje te mogą nie występować w statystykach pomocy społecznej bądź występować w niewielkiej skali, podczas gdy w rzeczywistości zarówno przemoc, jak i uzależnienia kryją się pod bezrobociem, ubóstwem, niepełnosprawnością i innymi trudnościami życiowymi.

W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub

dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie może przyjmować różnorodne formy. Są to w szczególności:

- 1) przemoc fizyczna – zwrócona przeciwko fizyczności człowieka, niosąca ryzyko uszkodzenia ciała poprzez takie zachowania jak np.: popychanie, potrząsanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie, rzucanie w kogoś przedmiotami, przypalanie, topienie;
- 2) przemoc psychiczna – zmierzająca do poniżenia ofiary, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości; obejmuje wszystkie działania (z wyjątkiem użycia siły fizycznej), służące obniżeniu poczucia własnej wartości, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości oraz zahamowania procesu osobistego rozwoju, takie jak np. szantaż emocjonalny, manipulacja, śledzenie, nękanie telefonami, wysyłanie anonimów, nagabywanie;
- 3) przemoc seksualna – polega na zmuszaniu ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej, a także na zachowaniach sprowadzających ją do roli obiektu seksualnego, poprzez np. niechciane dotykanie, szczygnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;
- 4) przemoc ekonomiczna – obejmuje działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowania pieniędzmi i własnymi dobrami bądź dostępu do dóbr wspólnych; może polegać np. na odbieraniu pieniędzy, kontrolowaniu wydatków, zmuszaniu do proszenia o pieniądze czy uniemożliwianiu podjęcia pracy.

Wśród innych form przemocy można wskazać także zaniedbanie, polegające na nie zaspokajaniu podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych osoby; przemoc symboliczną, czyli narzucanie sposobu rozumienia rzeczywistości oraz cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem nowoczesnych technologii, najczęściej telefonów komórkowych i internetu.

Przemoc w rodzinie stosunkowo rzadko stanowi w Gminie Brusy powód korzystania z pomocy społecznej. W 2020 roku dotyczył on 4 rodzin, w których żyło 19 osób, w 2019 roku były to 2 rodziny (11 osób), a w 2018 roku 1 rodziny (5 osób). Może to być spowodowane m.in. niechęcią mieszkańców do ujawniania przejawów przemocy we własnych rodzinach, a także brakiem świadomości, że taki problem w rodzinie występuje. Informacji mogą natomiast dostarczyć sprawozdania z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Brusy, który realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, integrując i koordynując działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2020 roku do Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 47 formularzy Niebieska Karta (w tym 44 sporządzone przez policję i 3 przez ośrodek pomocy społecznej), spośród których 34 rozpoczynały pierwszorazowo procedurę w rodzinie. W ciągu roku prowadzono procedurę w 51 rodzinach. Po raz kolejny, po wcześniejszym zakończeniu, procedurę wszczęto w 8 rodzinach. Zakończono w tym czasie 27 procedur ze względu na ustanie przemocy i

uzasadnione przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy oraz 2 procedury ze względu na brak zasadności podejmowania działań.

Tabela 13. Wybrane dane dotyczące stosowania procedury Niebieskie Karty w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba rodzin, w których była prowadzona procedura Niebieskie Karty	40	44	51
Liczba formularzy NK, które wpłynęły do Zespołu,	34	47	47
Liczba rodzin, wobec których wszczęto procedurę pierwszorazowo w danym roku	22	27	25
Liczba NK założonych w toku trwającej procedury	10	17	13
Liczba rodzin, w których wszczęto procedurę NK po raz kolejny, tj. po wcześniej zakończonej procedurze	11	13	8
Liczba zakończonych procedur NK w przypadku			
- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	24	21	27
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowanych działań	1	4	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego.

W okresie 2018-2020 zarówno liczba rodzin, w których prowadzona jest procedura NK, jak i rodzin, wobec których ją wszczęto wykazują tendencję rosnącą. Zwiększyła się również liczba zakończonych procedur, natomiast mniej jest rodzin, w których wszczęto procedurę po raz kolejny, czyli po zakończonej wcześniejszej procedurze.

5.3. Uzależnienia

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów⁹. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Na podstawie dostępnych danych nie jest możliwe określenie skali uzależnień. Przyczyny są różne – osoby uzależnione i ich rodziny mogą nie zdawać sobie sprawy z problemu, mogą również chcieć go ukrywać albo próbować zwalczyć we własnym gronie. W świetle statystyk MGOPS w Brusach w latach 2018-2020 corocznie ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystało kilka rodzin. W 2020 roku było to 9 rodzin, w których żyło 20 osób, w 2019 roku liczba rodzin była taka sama, natomiast liczba osób w nich wynosiła 23, a w 2018 roku ze wsparcia z powodu alkoholizmu korzystało 5 rodzin z 10 osobami. Narkomania nie występowała w tym czasie jako powód udzielania wsparcia mieszkańcom gminy.

⁹Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112184>.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Brusy w zakresie uzależnień zapewnia Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Punkt Konsultacyjny. Do zadań Komisji należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

W świetle danych GKRPA w Brusach, w 2020 roku Komisja zajmowała się 37 sprawami związanymi z nadużywaniem alkoholu. W tym okresie wpłynęły do niej 22 wnioski wszczynające nową procedurę, w tym 4 z Zespołu Interdyscyplinarnego, 7 od rodziny i 9 z policji i 2 od kuratora zawodowego. Łącznie w 2020 roku do Sądu skierowano 10 wniosków o zobowiązanie do leczenia odwykowego. W 2019 roku było to 20 wniosków, a w 2018 roku 19 wniosków.

W celu zwiększenia dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, w gminie funkcjonuje Punkt Konsultacyjny. Poradnictwo świadczy tu 6 specjalistów, w tym 2 psychologów, 3 terapeutów ds. uzależnień oraz radca prawny. W 2020 roku udzielili oni łącznie 1 428 osobo/porad indywidualnych, w 2019 roku 974, a w 2018 roku 770 porad, przy czym w latach 2018-2019 zatrudnionych było 5 specjalistów.

Dodatkowych informacji na temat zjawiska uzależnień mogą dostarczać badania społeczne, w tym prowadzone wśród młodzieży szkolnej. W świetle raportu „Społeczna diagnoza uczniów. Lustró”, przedstawiającego wyniki badań wśród uczniów klas V-VIII szkół podstawowych w gminie, przeprowadzonych w 2018 roku, w ciągu 12 miesięcy przed badaniem 25,4% ankietowanych widziało swoich rówieśników pijących piwo; 24,4% widziało rówieśników palących papierosy, a 3,7% - rówieśników palących marihuanę. Ponad 6,0% badanych w tym czasie piło piwo; 2,7% paliło papierosy, a 1,3% zapaliło marihuanę.

Trudniej jest natomiast zbadać skalę zagrożenia zarówno dorosłych, jak i młodzieży uzależnieniami behawioralnymi, w tym od internetu i urządzeń elektronicznych. Jest to istotne szczególnie w przypadku uczniów po długim okresie izolacji społecznej, spowodowanej epidemią oraz związanej z nią nauce zdalnej i przeniesieniu kontaktów z rówieśnikami do świata wirtualnego.

5.3. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami, chorujących i starszych

Zdrowie stanowi jeden z podstawowych czynników, wpływających na jakość życia rodzin i poszczególnych osób. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) jest bowiem ono nie tylko całkowitym brakiem choroby czy niepełnosprawności, ale także stanem pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Tymczasem, wśród głównych powodów ubiegania się mieszkańców Gminy Brusy o świadczenia z pomocy społecznej są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem. W 2020 roku ze wsparcia z powodu niepełnosprawności korzystało 99 rodzin, w których funkcjonowały 253 osoby, natomiast z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby – 48 rodzin (108 osób). W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin otrzymujących wsparcie z powodu niepełnosprawności zmniejszyła się o 30, natomiast liczba rodzin wspieranych z uwagi na długotrwałą lub ciężką chorobę wzrosła o 8.

Problemy zdrowotne mogą być jedną z przyczyn ubóstwa i innych problemów osób i rodzin. Zaburzają bowiem ich prawidłowe funkcjonowanie w wielu aspektach, niejednokrotnie

przyczyniając się do obniżenia jakości życia i wystąpienia trudnych sytuacji, takich jak utrata pracy, niemożność podjęcia zatrudnienia, trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja.

Podobnie może wyglądać sytuacja w przypadku niepełnosprawności, która w świetle definicji WHO, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”¹⁰. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy¹¹. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Niepełnosprawność i przewlekłe choroby nierzadko związane są ze starością. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynę do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

W 2020 roku świadczenia z pomocy społecznej otrzymywały 33 osoby w wieku emerytalnym, które stanowiły 10,4% ogółu świadczeniobiorców. Pomocą społeczną objętych było 71 rodzin emerytów i rencistów, w których funkcjonowały 143 osoby. Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2020 roku pomoc w postaci usług opiekuńczych otrzymywało 12 osób, czyli o 2 osoby więcej niż w 2018 roku.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2020 roku dotyczyło to 6 mieszkańców gminy, w 2019 roku 5 osób, a w 2018 roku 4 osób.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wżyz to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego.

¹⁰ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

¹¹ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.4. Ubóstwo, bierność zawodowa i bezrobocie

Ubóstwo jest zjawiskiem społecznym polegającym na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych jednostki lub rodziny¹². Może ono być mierzone zarówno w sposób absolutny, co oznacza niewystarczające środki finansowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb osoby lub rodziny, bądź w sposób relatywny, kiedy odzwierciedla nierówności społeczne i związane jest z porównaniem poziomu życia danej osoby czy rodziny do średniej w społeczeństwie.

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w 2018 roku została zahamowana tendencja spadkowa zasięgu ubóstwa ekonomicznego, szacowanego w oparciu o wydatki gospodarstw domowych. W porównaniu do 2017 roku wzrósł z ok. 4 do 5% zasięg ubóstwa skrajnego oraz z ok. 13 do 14% ubóstwa relatywnego. Wyniki badania budżetów gospodarstw domowych wskazują, że zaobserwowany w 2018 roku wzrost zasięgu ubóstwa ekonomicznego miał miejsce przy jednoczesnej poprawie przeciętnej sytuacji dochodowej gospodarstw domowych. W tym czasie jednak zaobserwowano nieco wyższe wartości niektórych wskaźników zróżnicowania dochodów oraz nieznaczne obniżenie wartości realnych, uwzględniających wzrost cen, wydatków gospodarstw domowych. Zwiększenie zasięgu ubóstwa dotyczyło w większym stopniu mieszkańców wsi, głównie gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty. Do czynników zwiększających zagrożenie ubóstwem należy ponadto zaliczyć niski poziom wykształcenia oraz obecność osoby niepełnosprawnej w gospodarstwie domowym¹³.

Ubóstwo stanowi jeden z powodów przyznawania świadczeń z pomocy społecznej, przy czym musi ono współwystępować z innym powodem wskazanym w artykule 7 ustawy o pomocy społecznej. W 2020 roku ubóstwo stanowiło jeden z głównych powodów udzielania wsparcia mieszkańcom Gminy Brusy. Z tego tytułu świadczenia z pomocy społecznej otrzymało 137 rodzin, w których funkcjonowało 441 osób. W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 104, natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 536.

Jednym z przejawów ubóstwa jest bezdomność. Ze wsparcia MGOPS z tego powodu corocznie w analizowanym okresie korzystało 4 lub 5 osób. Zadaniem gminy jest zapewnienie im tymczasowego schronienia przez przyznanie miejsca w noclegowni, schronisku bądź ogrzewalni dla osób bezdomnych.

Sytuację społeczną, rodzinną czy finansową osoby w istotny sposób warunkuje jej status na rynku pracy. Praca stanowi bowiem nie tylko źródło dochodu, ale także daje możliwość zapewnienia sobie i rodzinie godnego funkcjonowania, szansę na rozwój osobisty, spełnienie zawodowe oraz zachowanie kontaktów społecznych. Wyzwaniem dla służb społecznych jest obecnie dość powszechne zjawisko bierności zawodowej, spowodowanej postawą ukierunkowaną na korzystanie z transferów socjalnych, które w wystarczający sposób zaspokajają potrzeby rodzin. Grupa osób nieaktywnych zawodowo jest dość zróżnicowana. Są to m.in. osoby, które nie wykazują chęci do podjęcia pracy, pomimo iż są do niej całkowicie zdolne; osoby, które w wieku aktywności zawodowej nabyły uprawnienia rentowe

¹² <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/ubostwo;3990730.html>

¹³ *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2018 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, s. 1 i nast.

i nie chcą wracać na rynek pracy; czy osoby, które widzą mniej korzyści w zatrudnieniu niż w pozostawaniu bez niego (np. trudności w zapewnieniu opieki nad dziećmi, dojazdy do pracy). Stan bierności zawodowej dotyczy nierzadko osób z niepełnosprawnościami, a także młodzieży, która nie weszła jeszcze na ścieżkę zawodową lub czasowo wycofała się z rynku pracy z powodu kontynuowania edukacji czy konieczności opieki nad dzieckiem.

Bezrobotnym natomiast, w świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną

i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Definicja bezrobotnego wskazuje na zdolność i chęć do podjęcia zatrudnienia, choć w praktyce może to wyglądać nieco inaczej. Część osób rejestruje się w urzędzie pracy ze względu na potrzebę objęcia ubezpieczeniem zdrowotnym, a nierzadko pracują w tzw. szarej strefie.

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach – do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników:

- 1) indywidualne
- 2) koniunkturalne
- 3) instytucjonalne.

Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji, a także związane z jego charakterystyką, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych¹⁴.

Z punktu widzenia wsparcia osób doświadczających bezrobocia kluczowe znaczenie mają czynniki indywidualne, które wpływają na zdolność i motywację do podjęcia zatrudnienia. Jednym z takich czynników jest płeć, na co wskazują rozmiary bezrobocia wśród mieszkańców. Kobiety stanowią bowiem większość (69,6%) osób z terenu gminy zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chojnicach. Może to być efekt m.in. kwalifikacji nieadekwatnych do potrzeb rynku pracy, przerw związanych z urodzeniem i wychowaniem dzieci czy stereotypów, w świetle których kobiety nie są chętnie zatrudniane z obawy o gorszą wydajność pracy czy większe ryzyko absencji ze względów rodzinnych.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców Gminy Brusy wskazuje na dość duży odsetek osób młodych. Bezrobotni do 30 roku życia w 2020 roku stanowili 39,2% ogółu bezrobotnych, podczas gdy bezrobotni powyżej 50 roku życia to 18,3% w strukturze. Bariery doświadczane przez osoby młode i osoby po pięćdziesiątym roku życia różnią się, jednak w istotny sposób warunkują ich aktywność zawodową. Osoby młode, w szczególności do 30 roku życia, nierzadko charakteryzują się niewielkim doświadczeniem zawodowym bądź wykształceniem nieadekwatnym do potrzeb rynku pracy, a przy tym mogą mieć zbyt wysokie oczekiwania względem wynagrodzenia. Sytuacja osób w wieku 50+ jest również dość

¹⁴ *Bezrobocie – między diagnozą a działaniem*, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia i przedłużanie się czasu pozostawania bez pracy.

Tabela 14. Wybrane kategorie bezrobotnych z Gminy Brusy w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Bezrobotni ogółem	556	538	526
Kobiety	388	373	366
Mężczyźni	168	165	160
Bezrobotni do 25 roku życia	116	110	94
Bezrobotni do 30 roku życia	235	233	206
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	105	98	96
Bezrobotni długotrwale	307	315	341

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Bezrobocie stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Brusy. W 2020 roku z jego tytułu ze wsparcia korzystało 75 rodzin, w których były 242 osoby. W porównaniu do 2018 roku liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia zmniejszyła się o 20, natomiast liczba osób spadła o 119. W analizowanym okresie wzrósł jednak wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej, obliczany jako stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia do liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem. W 2020 roku wyniósł on 30,0%, co oznacza wzrost w odniesieniu do 2018 roku o 8 punktów procentowych.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał gminy do sprostania im. Wyzwania przekrojowe dotyczą przede wszystkim rozwoju gminnego systemu usług społecznych, zapewniającego dostępność tych usług na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania integracji i aktywności społecznej, partycypacji obywatelskiej oraz poczucia odpowiedzialności za wspólnotę. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

6. Analiza SWOT

Uzupełnienie i podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej stanowi analiza SWOT przedstawiająca mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w odniesieniu do sytuacji społecznej Gminy Brusy

MOCNE STRONY

- 1) Dogodne położenie gminy na regionalnych szlakach komunikacyjnych.
- 2) Walory przyrodnicze, m.in. w postaci dużej liczby jezior.
- 3) Tendencja wzrostowa liczby ludności w gminie, związana m.in. z dodatnim przyrostem naturalnym.
- 4) Względnie duży odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.
- 5) Silna tradycja i tożsamość kaszubska.
- 6) Względnie wysokie nasycenie gminy podmiotami gospodarczymi.
- 7) Stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura komunalna.
- 8) Rozwijająca się infrastruktura sportowo-rekreacyjna.
- 9) Rozwijający się system pomocy i wsparcia, w tym poprzez utworzenie ŚDS i działalność WTZ.
- 10) Zmniejszanie się liczby świadczeniobiorców pomocy społecznej, w tym liczby osób długotrwale korzystających ze wsparcia.
- 11) Ugruntowana współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi.
- 12) Dość wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego, zapewniony przez wykwalifikowane i sprawnie działające służby, w tym liczne jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.
- 13) Kulturowanie tradycji kulturalnych i ludowych przez mieszkańców.
- 14) Względnie duża aktywność społeczna mieszkańców, wyrażająca się m.in. w działalności organizacji pozarządowych i kół gospodyń wiejskich.

SŁABE STRONY

- 1) Postępujący, aczkolwiek umiarkowany, proces starzenia się społeczeństwa, powodujący zwiększanie się grona osób wymagających wsparcia z powodu wieku.
- 2) Ujemne saldo migracji jako czynnik zmniejszający skalę przyrostu liczby mieszkańców gminy.
- 3) Dość wysoki poziom bezrobocia. Bezrobocie jako jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom oraz rosnący wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej.
- 4) Dość duży odsetek mieszkańców wymagających wsparcia z powodu niepełnosprawności i przewlekłych chorób.
- 5) Występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak przemoc w rodzinie i uzależnienia.
- 6) Funkcjonowanie części mieszkańców w rodzinach dotkniętych ubóstwem.
- 7) Problemy i dysfunkcje rodzin, skutkujące umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej.
- 8) Niewielka liczba podmiotów reintegracji społeczno-zawodowej w gminie, brak klubów i centrów integracji społecznej oraz zakładów aktywności zawodowej.
- 9) Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla osób i rodzin, miejsc aktywności dla młodzieży.

- 10) Trudny dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- 11) Dość duża odległość od większych miast.

SZANSE

- 1) Rozwój połączeń komunikacyjnych w ramach powiatu i województwa.
- 2) Fundusze unijne (w perspektywie budżetowej 2021-2027), środki ministerialne oraz inne zewnętrzne źródła finansowania przedsięwzięć w gminie.
- 3) Nawiązywanie partnerstw z innymi JST oraz podmiotami w celu realizacji przedsięwzięć w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego gminy.
- 4) Rozwój przedsiębiorczości, tworzenie obszarów przemysłowych oraz atrakcyjne warunki dla budownictwa mieszkaniowego.
- 5) Rozwój ekonomii społecznej, w tym w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej.
- 6) Wykorzystanie nowych technologii w celu poprawy efektywności i organizacji pracy, w tym w zakresie wprowadzania pracy zdalnej i zwiększenia zakresu komunikacji on-line.
- 7) Nowe programy wspierające rozwój społeczeństwa obywatelskiego (np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich PROO, Korpus Solidarności, NOWEFIO, Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych).

ZAGROŻENIA

- 1) Zmiany klimatyczne i środowiskowe, wpływające m.in. na poziom zdrowotności społeczeństwa i jakość jego życia.
- 2) Sytuacje kryzysowe o dużym poziomie nieprzewidywalności i zmienności, powodujące istotne zmiany społeczne, gospodarcze i kulturowe, takie jak epidemia, kryzysy gospodarcze, klęski żywiołowe.
- 3) Rozwój nowych technologii i ich dostępność dla dzieci i młodzieży, sprzyjająca osłabianiu więzi społecznych, czerpaniu negatywnych wzorców, alienacji, pogłębianiu problemów młodych ludzi i pogarszaniu ich zdrowia psychicznego.
- 4) Zjawisko „dziedziczenia” dysfunkcji oraz powielania negatywnych wzorców, w tym w zakresie funkcjonowania rodzin, aktywności zawodowej i społecznej.
- 5) Stereotypy i uprzedzenia, mogące wpływać na postrzeganie osób z niepełnosprawnościami, starszych i chorujących w środowisku lokalnym.

7. Wizja, cele i kierunki działań

Wizja Strategii stanowi pozytywny i pożądany obraz funkcjonowania mieszkańców gminy jako indywidualnych osób, członków rodzin oraz lokalnej społeczności w określonej przyszłości. Misja natomiast daje odpowiedź na pytanie o to, do czego dąży wspólnota samorządowa i wyraża nadrzędny cel jej funkcjonowania.

Nakreślona niżej wizja zawiera ambitne, a jednocześnie uniwersalne założenia, dlatego też jej perspektywa wykracza poza horyzont czasowy Strategii. Ważne jest jednak, że wyraża ona akceptowalny kierunek zmian oraz podstawę do określenia celów strategicznych. W przyszłości może natomiast stanowić dobry punkt wyjścia do ewaluacji oraz aktualizacji założeń dokumentu strategicznego, bez potrzeby przyjmowania zupełnie nowej perspektywy poznawczej. Z uwagi na wieloaspektowość funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego oraz szeroki zakres tematyczny Strategii, wizja i misja Gminy Brusy odnoszą się tylko do sfery społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania mieszkańców w rodzinach i lokalnej wspólnocie.

WIZJA ROZWOJU SPOŁECZNEGO

Gmina Brusy posiada warunki i zasoby do zapewnienia wysokiej jakości życia wszystkim jej mieszkańcom, bez względu na wiek, płeć, sytuację społeczno-zawodową czy inne cechy.

Mieszkańcy są pracowici, zaradni i przedsiębiorczy, dążą do rozwoju i samorealizacji, nabywają nowe kompetencje. Pozostają w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, dbają o swoje zdrowie oraz prowadzą aktywny tryb życia wolny od uzależnień.

Rodziny prawidłowo wypełniają swoje funkcje, w szczególności materialną oraz opiekuńczo-wychowawczą, dbają o wszechstronny rozwój swoich dzieci, świadomie kształtują relacje wewnętrzne oraz kontakty z otoczeniem. Stanowią przekaźnik wartości, norm i postaw społecznych. Potrafią sobie radzić również w trudnych momentach, a kiedy wymaga tego sytuacja, chętnie korzystają ze wsparcia specjalistów.

Osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnością są aktywne, korzystają z różnych możliwości w sferze zawodowej, społecznej i edukacyjnej. Czują się potrzebne rodzinie i społeczeństwu, wykazują inicjatywę, odkrywają oraz realizują swoje pasje.

Osoby z różnych względów narażone na marginalizację, żyją w godnych warunkach i mają zapewnioną należytą opiekę oraz pomoc ze strony instytucji i środowiska.

W gminie prężnie działa sektor organizacji pozarządowych, współpracujący na partnerskich zasadach z administracją samorządową, która wspiera pozytywne przejawy oddolnej aktywności obywatelskiej.

Spółeczność gminy stanowi świadomą i zintegrowaną wspólnotę, rozwijającą się dzięki zaufaniu, otwartości, solidarności wykorzystującą swój potencjał na rzecz dobra wspólnego.

Misja Strategii wyrażona jako nadrzędny cel planowanych działań brzmi:

Poprawa warunków i jakości funkcjonowania mieszkańców Gminy Brusy w wymiarze indywidualnym, rodzinnym i społecznym.

Cel główny *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030* zostanie osiągnięty dzięki realizacji celów szczegółowych, przypisanych do określonych

priorytetów (obszarów interwencji) i wynikających z przyjętej wizji rozwoju społecznego. W każdym obszarze wskazany został katalog działań, który wyznacza kluczowe, niezbędne kierunki zaangażowania władz samorządu, jednostek organizacyjnych gminy oraz partnerów lokalnych.

Priorytet 1. Wzmacnianie zaradności i aktywności mieszkańców

Cel strategiczny: 1. Wspieranie mieszkańców w nabywaniu i pomnażaniu kompetencji, sprzyjających prowadzeniu aktywnego życia.

Cele operacyjne:

1.1.	Wspieranie rozwoju aktywności zawodowej mieszkańców gminy.
1.2.	Zapewnienie osobom najbardziej potrzebującym dostępu do podstawowych dóbr i usług społecznych.
1.3.	Kreowanie warunków instytucjonalnych i społecznych sprzyjających inkluzji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kierunki działań:

1.	Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Chojnicach w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy.
2.	Wspieranie mieszkańców gminy w zakresie nabywania umiejętności rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i finansowych, realizowane m.in. poprzez poradnictwo socjalne, spotkania ze specjalistami, grupy wsparcia.
3.	Wspieranie usług opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach, klubach dziecięcych lub u dziennych opiekunów, ułatwiających powrót lub wejście na rynek pracy po okresie opieki nad dziećmi.
4.	Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących osób i rodzin.
5.	Wspieranie powstawania i rozwoju różnych form mieszkalnictwa wspomaganego (np. mieszkania treningowe, rówieśnicze, terapeutyczne) jako szansy na integrację i wsparcie w prowadzeniu samodzielnego życia przez osoby znajdujących się w kryzysie, ubogie, samotne, z niepełnosprawnościami.
6.	Wykorzystanie kontraktów socjalnych w działaniach wspierających przystosowanie lub powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym, osób bezdomnych, cudzoziemców.

Okres realizacji działań: 2021-2030

Podmioty realizujące działania przewidziane w priorytecie i podmioty współpracujące:

Urząd Miejski w Brusach, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach, gminne placówki oświatowe, Powiatowy Urząd Pracy w Chojnicach, instytucje szkoleniowe i agencje zatrudnienia, organizacje pozarządowe i inne.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią:

Jeżeli zaplanowane wyżej cele oraz planowane kierunki działań zawarte w priorytecie będą skutecznie realizowane, to nastąpią pozytywne efekty w środowisku lokalnym (rezultaty ilościowe i jakościowe), w szczególności:

1.	Zapewnienie godnych warunków bytowych mieszkańcom i ich rodzinom oraz zwiększenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego.
2.	Zmniejszenie liczby osób i rodzin zagrożonych i dotkniętych ubóstwem, problemami mieszkaniowymi, bezdomnością.
3.	Ograniczenie skali długotrwałego bezrobocia i długotrwałego korzystania z pomocy społecznej.
4.	Zwiększenie potencjału, aktywności zawodowej i mobilności mieszkańców.

Priorytet 2. Wspieranie rodzin z dziećmi w wypełnianiu podstawowych funkcji

Cel strategiczny: 2. Poprawa funkcjonowania rodzin z dziećmi, w tym w szczególności doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej i prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Cele operacyjne:

2.1.	Zwiększenie dostępności różnorodnych usług społecznych świadczonych na rzecz rodzin z dziećmi.
2.2.	Rozbudowa lokalnego systemu wsparcia dla rodzin doświadczających problemów w codziennym funkcjonowaniu.
2.3.	Zapewnienie warunków do aktywizacji i integracji rodzin oraz wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży.

Kierunki działań:

1.	Inicjowanie i organizacja różnorodnych form edukacji (np. „Szkoła dla rodziców”, szkolenia, spotkania ze specjalistami) dotyczących rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, świadomego rodzicielstwa, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć itp.
2.	Organizacja wydarzeń lokalnych promujących wartość i rolę rodziny oraz sprzyjających integracji rodzin i pomnażaniu kontaktów społecznych, w szczególności takich jak np. festyny i pikniki rodzinne, akcje społeczne, wyjazdy integracyjne dla rodzin.
3.	Rozwój sieci i oferty placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej, z uwzględnieniem zmieniających się potrzeb społeczności lokalnej.
4.	Zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu funkcji socjalno-bytowej oraz opiekuńczo-wychowawczej w postaci m.in. pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających, wolontariuszy, organizacji grup wsparcia/grup samopomocowych.

5.	Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom z dziećmi, znajdującym się w trudniejszym położeniu materialnym (w szczególności z powodu wystąpienia zdarzenia losowego lub klęski żywiołowej).
6.	Rozwój poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego, świadczonego osobom i rodzinom, które wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub znajdują się w sytuacji kryzysowej.
7.	Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności pomocy psychiatrycznej dla rodzin, w szczególności psychiatry dziecięcego poprzez m.in. organizowanie spotkań i konsultacji ze specjalistami.
8.	Upowszechnianie innych metod i narzędzi pracy z rodzinami w wymiarze indywidualnym (z poszczególnymi członkami rodziny) oraz grupowym, m.in. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, coachingu rodzinnego oraz mediacji.

Okres realizacji działań: 2021-2030

Podmioty realizujące działania przewidziane w priorytecie i podmioty współpracujące:

Urząd Miejski w Brusach, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach, gminne placówki oświatowe, Centrum Kultury i Biblioteki w Brusach, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chojnicach, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chojnicach, Centrum Edukacyjno-Wdrożeniowe w Chojnicach, organizacje pozarządowe i inne.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

Jeżeli zaplanowane wyżej cele oraz planowane kierunki działań zawarte w priorytecie będą skutecznie realizowane, to nastąpią pozytywne efekty w środowisku lokalnym (rezultaty ilościowe i jakościowe), w szczególności:

1.	Zmniejszenie liczby rodzin doświadczających trudności opiekuńczo-wychowawczych korzystających z pomocy społecznej.
2.	Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych i przebywających w pieczy zastępczej.
3.	Poprawa kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie funkcjonowania rodziny oraz wychowywania dzieci.
4.	Wzmocnienie i integracja rodzin oraz zwiększenie ich aktywności społecznej.
5.	Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.

Priorytet 3. Włączenie społeczne osób starszych, z niepełnosprawnościami, przewlekle chorujących i ich rodzin

Cel strategiczny: 3. Poprawa jakości życia seniorów, osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych oraz rodzin sprawujących opiekę nad osobą zależną (o ograniczonej sprawności i samodzielności).

Cele operacyjne:

3.1.	Kreowanie warunków instytucjonalnych i społecznych ułatwiających aktywizację oraz integrację osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.
3.2.	Zapewnianie dostępu osób o ograniczonej samodzielności i ich rodzin do wysokiej jakości opieki oraz wsparcia w różnych aspektach funkcjonowania.
3.3.	Rozwój środowiskowych form pomocy osobom przewlekle chorym i z niepełnosprawnościami, sprzyjających jak najdłuższemu ich pozostawianiu w miejscu zamieszkania.

Kierunki działań:

1.	Rozwój oferty działań oraz miejsc świadczenia usług z zakresu aktywizacji społecznej, edukacyjnej, kulturalnej, zdrowotnej, sportowo-rekreacyjnej i turystycznej osób starszych.
2.	Rozwój środowiskowych form pomocy osobom starszym, z niepełnosprawnościami i chorującym oraz ich rodzinom, w sposób dostosowany do aktualnych oraz prognozowanych potrzeb – w szczególności świadczonych w miejscu zamieszkania albo w jego pobliżu, takich jak usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne i całodobowe, usługi asystenckie, system teleopieki oraz opieka wytchnieniowa.
3.	Upowszechnianie informacji o uprawnieniach oraz o dostępnych formach pomocy przysługujących osobom starszym, osobom z niepełnosprawnościami i przewlekle chorym, a także ich rodzinom.
4.	Rozwój wolontariatu (w tym międzypokoleniowego) oraz pomocy sąsiedzkiej na rzecz osób w podeszłym wieku, osób z niepełnosprawnościami i przewlekle chorych, w tym zwłaszcza samotnych i ubogich.
5.	Realizacja programów z zakresu profilaktyki zdrowotnej, promujących zdrowe starzenie się oraz zdrowie psychiczne, w tym wczesne wykrywanie chorób (w szczególności tzw. chorób cywilizacyjnych).
6.	Działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej, w tym poprzez likwidację barier architektonicznych, funkcjonalnych, transportowych, w komunikowaniu się, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby dostępu osób z niepełnosprawnością ruchową, niewidomych, słabowidzących, głuchych, głuchoniemych do gminnych instytucji publicznych.

Okres realizacji działań: 2021-2030

Podmioty realizujące działania przewidziane w priorytecie i podmioty współpracujące:

Urząd Miejski w Brusach, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach, gminne placówki oświatowe, Centrum Kultury i Biblioteki w Brusach, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chojnicach, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chojnicach, organizacje pozarządowe, zakłady opieki zdrowotnej i inne.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią:

Jeżeli zaplanowane wyżej cele oraz planowane kierunki działań zawarte w priorytecie będą skutecznie realizowane, to nastąpią pozytywne efekty w środowisku lokalnym (rezultaty ilościowe i jakościowe), w szczególności:

1.	Poprawa jakości życia i możliwie najpełniejsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych i wyższego rzędu oraz dostęp do usług społecznych dla osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących oraz ich rodzin.
2.	Wydłużanie okresu życia w pełnej sprawności i dobrym stanie zdrowia, umożliwiające dłuższą pracę zawodową oraz rozwój osobisty do później starości.
3.	Zwiększenie aktywności osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i chorujących, szczególnie w sferze edukacyjnej, społecznej i obywatelskiej.
4.	Poprawa dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej sprawności i różnych rodzajach niepełnosprawności.

Priorytet 4. Przeciwdziałanie dysfunkcjom społecznym i zmniejszanie ich skali

Cel strategiczny: 4. Minimalizowanie skali oraz negatywnych skutków dysfunkcji społecznych, zwłaszcza uzależnień od substancji psychoaktywnych i przemocy w rodzinie.

Cele operacyjne:

4.1.	Wzmocnienie oddziaływań profilaktycznych, prewencyjnych i terapeutycznych w obszarze dysfunkcji społecznych.
4.2.	Zapewnienie osobom i rodzinom doświadczającym dysfunkcji lub nimi zagrożonym dostępu do bezpośredniego, specjalistycznego wsparcia.
4.3.	Kreowanie lokalnych zasad polityki społecznej służących lepszej diagnostyce i przeciwdziałaniu aktualnym i nowym rodzajom uzależnień.

Kierunki działań:

1.	Realizacja w szkołach podstawowych i innych instytucjach gminnych programów profilaktyczno-edukacyjnych w zakresie przemocy domowej, przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy, uzależnień i innych zachowań ryzykownych, obejmujących m.in. warsztaty, pogadanki, zajęcia sportowe, koła zainteresowań.
2.	Organizacja lub udział w ogólnokrajowych/regionalnych kampaniach społecznych na temat problemu nadużywania substancji psychoaktywnych oraz innych form uzależnień, adresowanych do wybranych grup oraz do ogółu społeczeństwa.
3.	Upowszechnianie informacji z wykorzystaniem mediów, materiałów drukowanych, poradnictwa oraz spotkań ze specjalistami na temat możliwości uzyskania skutecznej pomocy przez osoby i rodziny doświadczające uzależnień bądź przemocy.
4.	Kontynuowanie działania oraz rozwój oferty wsparcia w ramach Punktu Konsultacyjnego dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dotkniętych przemocą w rodzinie.
5.	Podejmowanie przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych rozmów motywujących osoby uzależnione do podjęcia leczenia odwykowego, a w razie

	nieskuteczności – podejmowanie kroków do sądowego zobowiązania osoby do leczenia, jak również kontroli interwencyjnych w punktach sprzedaży napojów alkoholowych.
6.	Zapewnienie odpowiedniego zaplecza dla zadań realizowanych przez Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
7.	Budowanie partnerskiej współpracy oraz wspomaganie działalności instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, ukierunkowanej na zwiększanie dostępu do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej.

Okres realizacji działań: 2021-2030

Podmioty realizujące działania przewidziane w priorytecie i podmioty współpracujące:

Urząd Miejski w Brusach, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny ds. przemocy w rodzinie, gminne placówki oświatowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chojnicach, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chojnicach, Posterunek Policji w Brusach, organizacje pozarządowe, zakłady opieki zdrowotnej i inne.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią:

Jeżeli zaplanowane wyżej cele oraz planowane kierunki działań zawarte w priorytecie będą skutecznie realizowane, to nastąpią pozytywne efekty w środowisku lokalnym (rezultaty ilościowe i jakościowe), w szczególności:

1.	Wzrost świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie uzależnień, przemocy i innych dysfunkcji.
2.	Zapewnienie dostępu osobom i rodzinom zagrożonym lub doświadczającym przemocy oraz uzależnień do kompleksowych form wsparcia.
3.	Ograniczenie negatywnych zjawisk oraz skutków dysfunkcji, takich jak np. rozpad rodziny, choroby somatyczne i depresje, próby samobójcze, demoralizacja młodzieży, ucieczki młodych ludzi z domów.
4.	Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w gminie.

Priorytet 5. Gminny system polityki społecznej

Cel strategiczny: 5. Zwiększenie efektywności działań w zakresie planowania, realizacji i oceny gminnej polityki społecznej.

Cele operacyjne:

5.1.	Wzmocnienie kompetencji osób zaangażowanych w realizację Strategii.
5.2.	Tworzenie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej, integracji i aktywności mieszkańców.
5.3.	Rozwój współpracy międzyinstytucjonalnej oraz współpracy z mieszkańcami i ich organizacjami na rzecz dobra wspólnego.

Kierunki działań:

1.	Udział osób zaangażowanych w realizację Strategii w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji w obszarach związanych ze Strategią.
2.	Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się m.in. pracą z rodzinami wieloproblemowymi, uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci doradztwa, superwizji i/lub pomocy psychologicznej.
3.	Działania z zakresu organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, wspieranie grup nieformalnych oraz zorganizowanych form aktywności mieszkańców (np. klubów seniora, kół gospodyń wiejskich).
4.	Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w szczególności poprzez m.in. zlecenie realizacji zadań publicznych i zawieranie partnerstw w celu wspólnej realizacji projektów.
5.	Edukacja i aktywizacja mieszkańców w obszarach ważnych dla rozwoju wspólnoty lokalnej, m.in. w sferze profilaktyki zdrowotnej, zdrowego stylu życia, bezpieczeństwa publicznego itp.
6.	Prowadzenie konsultacji z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi w formie m.in. spotkań otwartych, debat, warsztatów obywatelskich, badań ankietowych, w sytuacjach przewidzianych przepisami prawa oraz we wszelkich sprawach ważnych dla społeczności.

Okres realizacji działań: 2021-2030**Podmioty realizujące działania przewidziane w priorytecie i podmioty współpracujące:**

Urząd Miejski w Brusach, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach, Centrum Kultury i Biblioteki w Brusach, gminne placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, jednostki OSP, zakłady opieki zdrowotnej i inne.

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią:

Jeżeli zaplanowane wyżej cele oraz planowane kierunki działań zawarte w priorytecie będą skutecznie realizowane, to nastąpią pozytywne efekty w środowisku lokalnym (rezultaty ilościowe i jakościowe), w szczególności:

1.	Więcej instytucji i organizacji aktywnie angażujących się w realizację Strategii.
2.	Skuteczniejsze rozpoznawanie oraz zaspokojenie zmieniających się potrzeb społecznych.
3.	Podniesienie poziomu świadomości społecznej w obszarach ważnych dla rozwoju lokalnego.

4.	Wzrost aktywności społecznej mieszkańców, w tym w ramach miejscowości, sołectw, grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.
5.	Zwiększenie udziału obywateli w życiu publicznym i ich zaangażowania w sprawy lokalne.

8. Sposób realizacji Strategii

8.1. Koordynacja wdrażania Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak jej opracowanie, należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Brusy, a także Powiatu Chojnickiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które funkcjonują w obszarze lokalnej polityki społecznej.

Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Brusy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brusach. Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ Strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądaných zmian.

8.2. Aktualizacja Strategii

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030 jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowej Strategii, uwzględniającej nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku gdy zmianie ulegną obszary priorytetowe i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania strategii.

8.3. Źródła finansowania

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii, należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii. Będą to w szczególności środki krajowe, a także unijne oraz granty i środki prywatne.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, w tym m.in. w sprawach ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, edukacji publicznej, kultury, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa obywateli czy współpracy ze

społecznościami lokalnymi. Zadania te wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Chojnickiego, Województwa Pomorskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

ŚRODKI KRAJOWE

- Budżet gminy
- Budżet samorządu powiatu i województwa
- Budżet państwa (np. dotacje celowe ministerstw, programy rządowe, PFRON, Fundusz Pracy).

ŚRODKI UNIJNE

- Krajowe Programy Operacyjne
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego

GRANTY I ŚRODKI PRYWATNE

- Środki pochodzące z fundacji prywatnych
- Mechanizm 1%, darowizny
- Zbiórki publiczne

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których niektóre trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw. Należy tu jednak wskazać, że część programów zakończyła się w 2020 roku i obecnie trwają prace nad przygotowaniem założeń i warunków realizacyjnych kolejnych, które będą obowiązywać od 2021 roku. Z tego względu, w ramach finansowych Strategii można określić jedynie niektóre programy, takie jak np. Program Osłony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób z niepełnosprawnościami jest Fundusz Solidarnościowy, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej,

ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, takie jak Aktywni+, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, w tym Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO, Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych ROHiS, a także Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegółwiających założenia Strategii.

8.4. Monitoring Strategii

Monitoring jest podstawą sprawozdawczości, zarządzania zmianą oraz ewaluacji Strategii. Dane zebrane w jego trakcie są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań przeznaczonych zarówno na potrzeby wewnętrzne, jak i raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Przewiduje się prowadzenie monitoringu *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030* co dwa lata. Raporty z monitoringu powinny zawierać przynajmniej prezentację głównych obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym oraz wnioski i rekomendacje.

Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych rezultatów i celów. Odnoszą się one do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii.

PRIORYTET 1. WZMACNIANIE ZARADNOŚCI I AKTYWNOŚCI MIESZKAŃCÓW

Lp.	Wskaźniki realizacji działań
1.	Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, klęski żywiołowej.
2.	Liczba bezrobotnych z terenu gminy, w tym m.in. kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotni, bezrobotni do 30 r.ż. i powyżej 50 lat.
3.	Liczba dzieci do 6 roku życia objętych opieką i wychowaniem w placówkach.

4.	Liczba osób otrzymujących świadczenia pieniężne i/lub niepieniężne z pomocy społecznej.
5.	Liczba mieszkań wspomaganych/chronionych w gminie.
6.	Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie gminy.
7.	Liczba kontraktów socjalnych zawartych i zrealizowanych w ciągu roku.

PRIORYTET 2. WSPIERANIE RODZIN Z DZIEĆMI W WYPEŁNIANIU PODSTAWOWYCH FUNKCJI

Lp.	Wskaźniki realizacji działań
1.	Liczba rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz potrzeby ochrony macierzyństwa.
2.	Liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną.
3.	Liczba rodzin i dzieci w rodzinach objętych pomocą asystenta rodziny.
4.	Liczba rodzin oraz osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego.
5.	Liczba placówek wsparcia dziennego funkcjonujących na terenie gminy oraz liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej do PWD.
6.	Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz ogółem przebywających w pieczy zastępczej.

PRIORYTET 3. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE OSÓB STARSZYCH, Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI, PRZEWLEKLE CHORUJĄCYCH I ICH RODZIN

Lp.	Wskaźniki realizacji działań
1.	Liczba rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby.
2.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej.
3.	Liczba działających na terenie gminy form opieki i wsparcia dla osób starszych, z niepełnosprawnościami i chorujących; liczba miejsc; liczba osób korzystających.
4.	Liczba osób korzystających ze środowiskowych form pomocy, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - usług opiekuńczych (również specjalistycznych), - asystenckich, - teleopieki, - opieki wytchnieniowej.
5.	Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych, funkcjonalnych, transportowych, w porozumiewaniu się i/lub liczba wprowadzonych racjonalnych usprawnień.

PRIORYTET 4. PRZECIWDZIAŁANIE DYSFUNKCJOM SPOŁECZNYM I ZMNIEJSZANIE ICH SKALI

Lp.	Wskaźniki realizacji działań
1.	Liczba rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu; narkomanii; przemocy w rodzinie.
2.	Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych w zakresie uzależnień, przemocy w rodzinie i innych dysfunkcji społecznych.
3.	Liczba skierowanych do sądu wniosków o zobowiązanie osoby do podjęcia leczenia odwykowego w związku z nadużywaniem alkoholu.
4.	Liczba założonych i zakończonych w roku procedur „Niebieskie Karty”.
5.	Liczba rodzin objętych pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego w ramach procedury „Niebieskie Karty” w ciągu roku.

PRIORYTET 5. GMINNY SYSTEM POLITYKI SPOŁECZNEJ

Lp.	Wskaźniki realizacji działań
1.	Liczba przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii, którzy - wzięli udział w szkoleniach, konferencjach i innych formach edukacji; - korzystali z doradztwa w zakresie metodyki, superwizji i/lub pomocy psychologicznej.
2.	Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych.
3.	Wartość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań publicznych
4.	Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi.

Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej w szerokim znaczeniu tego pojęcia. Jej odzwierciedlenie stanowi *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brusy na lata 2021-2030*, która, choć umiejscowiona ściśle w zadaniach i kompetencjach samorządu gminy, odnosi się do różnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna Gminy Brusy jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględnić dynamikę problemów społecznych (ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych) oraz ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ruchu naturalnego i migracji na pobyt stały ludności w Gminie Brusy w latach 2018-2020	17
Tabela 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Brusy w latach 2018-2020.....	18
Tabela 3. Wybrane dane i wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Brusy w latach 2018-2020.....	19
Tabela 4. Wybrane dane dotyczące mieszkańców w Gminie Brusy w latach 2018-2020.....	21
Tabela 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Brusy w latach 2018-2020	24
Tabela 6. Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Brusy w latach 2018-2020.....	25
Tabela 7. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Brusy w latach 2018-2020.....	26
Tabela 8. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych dorosłych respondentów badania ankietowego (n=123)	30
Tabela 9. Jak Pan/i ocenia poszczególne czynniki wpływające na jakość życia w Gminie?	31
Tabela 10. Osoby i grupy, którym najtrudniej żyje się w Gminie Brusy	32
Tabela 11. Problemy i trudności życiowe najczęściej doświadczane przez rodziny w Gminie Brusy....	33
Tabela 12. Bariery doświadczane przez osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami w Gminie Brusy.....	34
Tabela 13. Wybrane dane dotyczące stosowania procedury Niebieskie Karty w latach 2018-2020....	38
Tabela 14. Wybrane kategorie bezrobotnych z Gminy Brusy w latach 2018-2020	43

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Brusy w latach 2013-2020.....	16
Wykres 2. Ludność Gminy Brusy według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2020.....	17
Wykres 3. Stopa bezrobocia w powiecie chojnickim, województwie pomorskim oraz Polsce w latach 2015-2020	20
Wykres 4. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców Gminy?	31
Wykres 5. Czy zna Pan/i osobiście rodziny z terenu Gminy, w których w Pana/i opinii występuje przemoc?	33
Wykres 6. Struktura rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w 2020 roku	35